

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามประเด็นดังนี้

1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 1.1 ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 ทฤษฎีใหม่กับเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ
- 1.5 โครงสร้างหน้าที่นิยม
- 1.6 โครงสร้างทางสังคม
- 1.7 ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

2. นโยบายรัฐบาลกับการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

3. บริบทชุมชนบ้านภู

- 3.1 ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน
- 3.2 สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านภู
- 3.3 การประกอบอาชีพ
- 3.4 ประเพณีวัฒนธรรม
- 3.5 การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้
- 3.6 การทำประชาคมหมู่บ้าน
- 3.7 การทำงานแบบมีส่วนร่วม
- 3.8 การมีเครือข่ายภายนอกเข้าไปหนุนเสริม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยในประเทศ
- 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ปรัชญาความหมายและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้ “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคาร ใว้ นั่นเองสิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”

“คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยว่าล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเซซ ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ทันสมัย แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอควรพอกอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ จากเราไปได้”

“การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ กี่สำคัญอยู่ที่เราพอกอยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่าอุ้มชูตัวเองให้พอมีพอกินกับตนเอง”

“คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มี ความโลภน้อย เมื่อมีความ โลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้มีความคิดว่าอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข”

สมพร เทพสิทธา (2549 : 29-32) ระบุว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน คำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

3. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีสงบสุข ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคี ร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกัน ได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาเปรียบกันการมุ่งร้ายทำลายกัน

4. มิตিদ้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคง ของชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้คำอธิบายของ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งใน การพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจาก การเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความ ระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ ที่ เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สมพร เทพสิทธา. 2549 : 25-26)

ประเวศ วะสี (2542 : 4-6) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่มีรูปแบบ ทางสายกลาง โดยหลักการเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสาย กลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิบัติที่เชื่อมโยง สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการเชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ ความเป็นประชาสังคม ดังนั้น อาจเรียกชื่อปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจคุณภาพ เศรษฐกิจบูรณาการ หรือ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความหมายถึงความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานใน

การประกอบอาชีพ

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหา ความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท้าหนักกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

6. ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรม อันหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อม จึงจะเป็นเศรษฐกิจมั่นคง

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งมนุษย์ ไม่สามารถรับได้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจสายกลางเป็นการเชื่อมโยงทุกสิ่งเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงกับความเป็นประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนได้ ซึ่งการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ คุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

7.1 กรอบลักษณะ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการมองโลกเชิงระบบการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

7.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

7.3 คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

7.3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

7.3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

7.3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

7.4 สื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

7.4.1 สื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

7.4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

7.5 แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 11-15)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลาง ซึ่งต้องมีความอดทน ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันนอกเหนือจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียงยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อความสมดุล และความยั่งยืนอีกด้วย

สรุป ได้ว่าการดำเนินชีวิตที่ยึดทางสายกลางนั้นจะต้องมีความอดทน ความรอบคอบ มีคุณธรรม ในการดำรงตนอยู่ในสัมมาชีพ มีความซื่อสัตย์ สุจริต

2. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียง เป็นทั้งวิธีการ (Mean) ที่คำนึงถึงความสมดุลพอประมาณอย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกัน ก็นำไปสู่ผลของการกระทำ (End) ที่ก่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา โดยมี “ทางสายกลาง” เป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Independence) หรือพึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด (Dependence) แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะพึ่งตนเอง (Self-reliance) เป็นหลักก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่น ๆ

ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน คือ ความพอประมาณ (Moderation) ความมีเหตุผล (Reasonableness) และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-immunity) ถ้าขาดคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่ง ไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียงได้แก่

1. ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี (Dynamic Optimum) ที่ไม่มากหรือน้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ 5 ประการ คือ

1.1 ด้านจิตใจ คือ เริ่มต้นจากตนเองที่ต้องตั้งสติ มีปัญญา มีจิตสำนึกที่ดี มีเมตตา เอื้ออาทร มีความเข้าใจและประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

1.2 ด้านสังคม คือ การสร้างความพอดีในทุกระดับของสังคม โดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

1.3 ด้านเศรษฐกิจ คือ ต้องอยู่อย่างพอดี พอมีพอกิน ไม่หุงหาว ฟูมเฟื้อย

1.4 ด้านเทคโนโลยี คือ ควรเหมาะสมสอดคล้องกับสถานะและความต้องการของประเทศและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเรา

1.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรณรงค์รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

2. ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบชัดเจนและไม่โลภ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (Self-immunity) เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เนื่องจาก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร การกระทำที่สามารถเรียกได้ว่าพอเพียงจึงมิใช่แค่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

3. เงื่อนไขสำคัญ

การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมให้อยู่ในระดับพอเพียง และเพื่อให้เกิดความสำเร็จเป็นไปตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ได้แก่ ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่าง ๆ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน และมีความระมัดระวังในการนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีสติ

2. คุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย ด้านจิตใจที่ตระหนักในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งเน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญาและความรอบคอบ

แนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งที่การผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภค

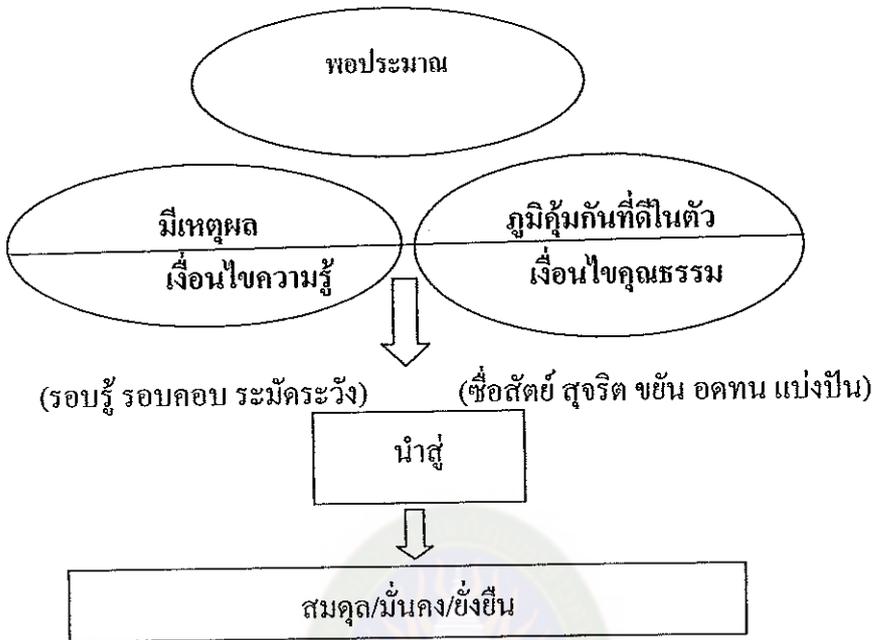
แล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ในสภาพการณ์เช่นนี้ เกษตรกรกลายเป็นผู้กำหนด หรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกร หลักสำคัญคือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภค บริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืช ผัก ฯลฯ

2. เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้ง การเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจ การค้าขาย และการท่องเที่ยว ระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวาง มากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการ แก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตอย่างมี เสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจ สามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจาย รายได้ที่ดีขึ้น

3. เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความ สำนึกดีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันชุมชนความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญา ท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ทางสายกลาง

แผนภาพที่ 1 แผนภูมิสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่เป็นปรัชญาชีวิตที่ว่า “ชีวิตผู้รู้จักพอ” โดยธรรมชาติของสัตว์ ยังรู้จักพอ เมื่อ ได้กินแล้ว มีที่อาศัยแล้ว ก็พอ แต่มนุษย์มีปัญญา อาจเกิดความคิดไม่รู้จักพอ แทบทุกคนแสวงหาทรัพย์เพิ่มขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยแต่ละปี จะมีการประกาศว่า ใครเป็นผู้ร่ำรวยที่สุดใน โลกบ้างจากหลักการข้างต้นที่ต้องการปฏิบัติตนอย่างเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องคิดให้ตรงคือ ต้องรู้จักพอ เห็นความทุกข์ของการไม่รู้จักพอ เห็นว่าผู้รู้จักพอย่อมมีความสุขมากกว่าผู้ไม่รู้จัก พอ ผู้ที่ไม่รู้จักพอมีความตื่นเตนในการหาทรัพย์ และตื่นเตนในการจ่ายทรัพย์ แต่ชีวิตอาจเต็มไปด้วยความทุกข์ที่ลึมดริตรอง เช่น หมดราศีเมื่อพบเห็นคนที่รวยกว่าตน กรอบครัวขาดความอบอุ่นแตกแยก พักผ่อนไม่พอ เพราะเบียดเบียนเวลา พักผ่อน ไปใช้ในการหาทรัพย์ จิตกังวล นอนไม่หลับสนิท อายุสั้น บุคคลใกล้ชิดไม่จริงใจ ศัตรูมาก บุตรธิดาเป็นคนชั่วร้ายน่ารังเกียจ เพราะสายพันธุ์ ไม่ดี พ่อแม่ไม่มีเวลาสั่งสอนบุตร ทั้งไม่ยอมให้ผู้อื่นสั่งสอนด้วย และในที่สุดครอบครัวไม่รู้จักพอ อาจต้องได้รับความทุกข์อย่างน่าสงสาร เช่น เกิดคดีความแย่งทรัพย์ เกลียดชังฆ่ากันเองในหมู่ลูกหลาน ไม่สามารถรักษาทรัพย์ไว้ได้ หลายชั่วคน อย่างที่ต้องการความรู้จักพอในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เกิดผลดีต่อการดำรงชีวิต คือ ชีวิตสงบสุขครอบครัวอบอุ่น กินอร่อย หลับสนิท คนใกล้ชิดจริงใจอายุยืน เพราะเขาไม่ต้องหาทรัพย์อย่างไม่รู้จักพอ ไม่เดือดร้อนกับการอยากได้ สิ่งที่เขาไม่มี มีราศีเป็นปกติ เมื่อพบคนที่

ร่ำรวยกว่า ทั้งยังปลื้มใจ อิ่มเอิบใจ เมื่อเขาได้ให้ส่วนที่เกินพอ ช่วยเหลือผู้มีทุกข์อย่างจริงใจ โดยต้องการให้เขาพ้นทุกข์ โดยไม่ต้องประสาธัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์ หรือ โทรทัศน์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช., 2550 : 146 - 147) ได้ให้คำจำกัดความ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิคณะหนึ่งที่ติดตามพระราชดำรัส และพระราชกระแสอย่างใกล้ชิด และนำมาเรียบเรียงก่อนนำขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายขอ พระราชทานพระบรมราชานุญาต นำออกเผยแพร่มิไ้ใจความว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถึง แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดีพอสมควรต่อการมี ผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการ ดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความ รอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549 : 8) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง ว่า เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดย คำนี้ถึงความพอประมาณ กับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผล และการ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือ ปรองดองกัน ในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใย เชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้า ด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับ ต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ได้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542 : 53) ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบ เศรษฐกิจที่พึงตนเองไว้ว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพา ปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการ ดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และ ที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

ศรยุทธ จุลานนท์ (2549 : ปาฐกถาพิเศษ) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงชี้ให้ประชาชนได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยที่ไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็เป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ

เกษม วัฒนชัย (2550 : 18) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์

วิทยา อธิปอนันต์ (2542 : ไม่ระบุหน้า) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป้าหมายหรือปรัชญา การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน ทางสายกลาง มีความพอเพียง และพอดี โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สิ่งสำคัญต้องรู้จักพึ่งพาตนเองและทรัพยากร ที่เรามีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ก่อนจะไปพึ่งพาคนอื่นหรือปัจจัยภายนอก

นิคม มูลิกะคามะ (2542 : 263) ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางพัฒนา ตามทฤษฎีใหม่ ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคม โลกได้อย่างสง่างามน่าภูมิใจ โดยที่สามารถผลิต ทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญา และเทคโนโลยีแบบไทย มีความพอเพียงในครอบครัว ชุมชน มีความ เข้มแข็งช่วยเหลือตนเองได้ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอน ในศาสนา มีสังคมที่สงบสุข กินดี อยู่ดีขึ้น การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

ศรเกียรติ เติยร์ไทย (2543 : 257) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เป็นปรัชญา ของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดสำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้าน เศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคณะจะต้องเริ่มที่ การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิต หมายถึง การที่ผู้มั่งคั่งตนเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง ครอบครัว และชุมชน

กรมวิชาการ (2542 : คำนำ) สรุปว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” ตามแนว พระราชดำริเป็นหลักการและแนวทางสำคัญ ในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรใน ที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งแนวความคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเน้นการช่วยเหลือและพัฒนา ให้เกิดการพึ่งตนเองอาจกล่าวโดยสรุป ได้ว่า องค์พระประมุขของไทย ได้พระราชทานหลักการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยทุกระดับ ทุกสาขาอาชีพ ตลอดจนถึงแนวทางการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้เป็นไปในทางสายกลาง มี ความพอประมาณ มีเหตุผล รู้จักพึ่งตนเอง และทรัพยากรที่เรามีอยู่ นำมาใช้ประโยชน์ด้วยความ รอบรู้ รอบคอบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

ของโลกซึ่งหลักการนี้มีความสำคัญในการนำไปบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความมั่นคงด้านการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรและสังคมโดยรวมของไทย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2543 : 4) ได้ขยายความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้ได้อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดี และพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง

กล่าวโดยสรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพยายามดำเนินชีวิต โดยการพึ่งพาตนเอง ไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และสามารถนำสิ่งที่อยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ และมีความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนในชุมชนเดียวกัน และมีความสุขสบายอย่างพอเพียง

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นั้นคือ การยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต ลดแข่งขันกันในทางการค้าขายอย่างรุนแรง ใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนปฏิบัติตามในแนวทางที่ดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542 : 15) ได้กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลด ละ ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ่มเฟือย ต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง

2. ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้มักอยู่ในภาวะขาดแคลน ในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากความประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบ เป็นหลักสำคัญ

3. ละ เลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า ความสุข ความเจริญ อันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุข ความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่ง เบียดบังมาจากผู้อื่น

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องชวนช่วยใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543 : 3) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นวิธีการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยการพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้างมิได้มุ่งผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว โดยไม่นำมาบริโภครด้วย นอกจากนั้นการผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและการบริโภค ลักษณะ

การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. ต้องพึ่งตัวเองให้มากที่สุด
2. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด
3. ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดีได้คุณภาพ
4. ต่างมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแล

เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะ ศ.เสนห์ จามริก เป็นระเบียบวาระแห่งโลกที่จะเป็นกำแพงด้าน “วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” ของพลังทุนนิยม และเทคโนโลยีภายใต้ “ระเบียบโลกใหม่” (New World Order) เศรษฐกิจพอเพียง คือ “การกลับฟื้นจิตวิญญาณมนุษย์สู่ชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง อันประกอบด้วยมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแก่นสาร ” เศรษฐกิจพอเพียง พออยู่พอกิน พร้อมด้วยกระบวนการเรียนรู้ระดับผู้เกษตกรยั่งยืน โดยมีไร่ในระดับครัวเรือนเป็นหน่วยพื้นฐานที่กระจายออกไปเป็นเครือข่ายกว้างขวางยิ่งขึ้นตามลำดับ และพัฒนาให้มีบทบาทรอบด้านมากขึ้น เป็นช่องทางส่งเสริมให้พัฒนาตนเอง เป็นอิสระจากกลไกตลาดภายใต้อำนาจกำกับและควบคุมจากภายนอก

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549 : 15) ได้สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

1. แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

2. เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3. หลักการ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 : 15) ได้ขยายความจากมุมมองธุรกิจและประสบการณ์ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาเป็นขั้นตอน ไม่ใช่ล่อยหลังเข้าสู่ระบบบรรพกาล แต่เป็นการสร้าง

รากฐานที่แข่งขันในระดับชาติและต่างประเทศได้ โดยถ้าชุมชนได้พัฒนามาถึงจุดที่มีการรวมตัวกัน และใช้องค์ความรู้ความสามารถในการพึ่งตนเอง ให้เป็นพันธมิตรกับรัฐบาลและองค์กรสังคมอื่น ๆ อย่างเสมอภาค หากองค์ความรู้ที่ประชาชนมืออยู่ร่วมกับความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ ที่เข้ามา จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งในระดับทฤษฎีขั้นที่ 3 ซึ่งหมายความว่า เราพร้อมที่จะแข่งขันเพื่อเข้าสู่ตลาดการค้าและตลาดโลก

เสน่ห์ จามริก (2543 : 166-167) ให้มุมมองเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคมตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินขึ้นไปถึงขั้นแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลาย เกิดตลาดซื้อขาย สะสมทุน ฯลฯ บนพื้นฐานเครือข่าย เศรษฐกิจชุมชนนี้เอง ที่เศรษฐกิจจะพัฒนาขึ้นมาอย่างมั่นคงรวมทั้งเทคโนโลยีซึ่งจะค่อย ๆ พัฒนามาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติและทั้งที่จะคัดสรรเรียนรู้จากโลกภายนอก “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมีความหมายเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้กับ “โลกาภิวัตน์”

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยการพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเองให้เพียงพอกับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายอย่างเดียวโดยไม่นำมาบริโภคด้วย นอกจากนี้การผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและการบริโภค

อาจสรุปได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจของตนเอง ในสถานภาพที่เป็นอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสังคม และไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

4. เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม)

4.1 จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

4.2 การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบรู้ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี คือวิธีการแห่งความพอเพียงซึ่งตั้งอยู่บนทางสายกลาง ไม่กระทบต่อผู้หนึ่งผู้ใด และสร้างประโยชน์ร่วมกันในชุมชนได้

การทำงานสิ่งใดจะต้องมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันที่ดี ไม่กระทบกระเทือนผู้อื่นตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน และมีเหตุผล

3. ทฤษฎีใหม่กับเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีใหม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549 : 117-128) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ดังนี้

1. ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

2. ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวม บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวม หรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยชุมชน องค์กร

และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 17-21)

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริได้แบ่งเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 2 อย่างคือ เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานมุ่งแก้ปัญหาเกษตรกรที่อยู่ไกล และเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามุ่งส่งเสริมให้ชุมชนสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ

4. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549 : 117-128) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ดังนี้

1. ระดับบุคคล ครอบครัว สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน 5 ด้าน ได้แก่ จิตใจ สังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักคำว่า “พอ” และไม่เบียดเบียนผู้อื่น พยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความชำนาญ และมีความสุขและความพึงพอใจกับชีวิตที่พอเพียง ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

2. ระดับชุมชนรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของตนและชุมชนมีความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกชุมชนให้เกิดพลังทางสังคม พัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

3. ระดับรัฐหรือระดับประเทศ ชุมชน สังคมหลาย ๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงและพร้อมก่อนจึงค่อย ๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นเป็นลำดับ ๆ ต่อไป การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเองเป็นหลัก หมายถึง การทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระวังระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมดุลสมผล และการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุม ทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจเราสามารถประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสราวุธ. 2549 : 21)

1. ด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเลือทางเลือกสำรอง

2. ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

3. ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด รอบคอบ เลือกลงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

5. ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

เมื่อคนเรารู้จักนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ก็จะสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถจะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติได้เป็นอย่างดี รวมถึงการมีจิตใจที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และเป็นที่ยังให้กับผู้อื่นได้ และชุมชนได้เป็นอย่างดี

การที่คนเรารู้จักช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี และมีจิตใจอันเข้มแข็งนั้น จะสามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

นโยบายของรัฐบาลกับการพัฒนาประเทศ ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

คณะรัฐมนตรีรับทราบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอ โดยมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล สรุป ได้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ประเทศไทย

มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

2. พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

- 2.1 พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทัน
- 2.2 เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม
- 2.3 ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 2.4 พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาล ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 3.2 เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ
- 3.3 เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น
- 3.4 เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน
- 3.5 เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม
- 3.6 เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนา

ประเทศ และการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ อย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

3.7 เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย ให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4. เป้าหมาย

4.1 เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน

4.1.1 การพัฒนาคน

1) คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมี ศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2) เพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนากำลังแรงงาน ระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็นร้อยละ 60 ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วนบุคลากร ด้านการวิจัยและพัฒนาเป็น 10 คน ต่อประชากร 10,000 คน

3) อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคู่กับการลดอัตรา เพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของ บุคคลลงในระยะยาว

4) การพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาคความยากจน ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบ มีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรร งบประมาณ เพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและบรรเทาปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึง แหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2554

4.2 เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

4.2.1 โครงสร้างเศรษฐกิจ สัดส่วนภาคเศรษฐกิจในประเทศต่อภาคการค้าระหว่าง ประเทศ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75 ภายในปี 2554 และสัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรม เกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15 ภายใน ปี 2554

4.2.2 เสถียรภาพเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ 3.0-3.5 ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่เกินร้อยละ 50 และความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน 1 : 1 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

4.2.3 ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สัดส่วนรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 20 แรก ต่อรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20 ไม่เกิน 10 เท่าภายในปี 2554 และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

4.3 เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

4.3.1 รักษาความสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 33 และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ รวมทั้งรักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า 31,000,000 ไร่

4.3.2 รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของคนไทย

4.4 เป้าหมายด้านธรรมาภิบาล

4.4.1 มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ที่ 5.0 ภายในปี 2554 ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาครัฐการให้ได้รับร้อยละ 10 ภายในปี 2554 ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้และมีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้นภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง รู้สิทธิ หน้าที่ และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารจัดการประเทศ

4.4.2 สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริบทไทยให้มีการศึกษาวิจัย พัฒนาองค์ความรู้ในด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมสันติวิธีเพิ่มขึ้นในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม ดังนี้

5.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน

5.2 ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริม

การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน

5.3 ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตและบริการ บนฐานการเพิ่มคุณค่าสินค้าและบริการจากองค์ความรู้สมัยใหม่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม และการบริหารจัดการที่ดี รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบ การพัฒนามาตรฐานในด้านต่าง ๆ และการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พร้อมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ

5.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.5 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน

6. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สู่การปฏิบัติ ต้องให้ภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โดยนำเอาแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ของแผนมาแปลง ไปสู่แผนปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการปรับระบบการจัดสรรทรัพยากร การปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ การสร้างองค์ความรู้ รวมทั้งการติดตามประเมินผล อย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

6.1 เสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา จัดทำแผนปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ ที่บูรณาการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ภายใต้อัตลักษณ์ของเศรษฐกิจพอเพียง

6.2 กำหนดแนวทางการลงทุนที่สำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

6.3 เร่งปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

6.4 ศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สู่การปฏิบัติ

6.5 พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จของ

การพัฒนาในทุกระดับ

6.6 สนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานกลางระดับนโยบาย ตลอดจนระดับพื้นที่และท้องถิ่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นกรอบแนวความคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมหภาคของไทย ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันเพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืนหรือที่เรียกว่า สังคมสีเขียว (Green Society) ด้วยหลักการดังกล่าวแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 นี้จะไม่เน้นเรื่องตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์หรือระบบเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันระหว่างเศรษฐกิจชุมชนเมืองและชนบท การสร้างความเข้มแข็งด้วยการสร้างบรรยากาศที่ดี พัฒนาให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ รักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 ได้ยึดพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นทุกมิติ โดยอาศัยทุนของประเทศที่มีสะสมอยู่มากมาย ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และ เสริมสร้างให้เข้มแข็ง เป็นรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมทั้งระดับประเทศ

7. นโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน

รัฐบาลปัจจุบันโดยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายการบริหารประเทศต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 สรุปได้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

7.1 สร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติและฟื้นฟูประชาธิปไตย โดยการเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันของประชาชนในชาติให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

7.2 เยียวยาและฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องแก่บุคคลทุกฝ่ายเช่น ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐและผู้ประกอบการภาคเอกชน ซึ่งได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากความเห็นที่แตกต่าง และความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายของการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

7.3 สนับสนุนให้คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริง เพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) ดำเนินการอย่างเป็นอิสระและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างเต็มที่ในการตรวจสอบและค้นหาความจริงจากกรณีความรุนแรง ทางการเมือง การละเมิดสิทธิมนุษยชน การสูญเสียชีวิต บาดเจ็บทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความเสียหายทางทรัพย์สิน

7.4 กำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยยึดหลักนิติธรรมในการปราบปรามลงโทษผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้มีอิทธิพล และผู้ประพฤติมิชอบโดยบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ยึดหลักผู้เสพ คือ ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาให้กลับมาเป็นคนดีของสังคม พร้อมทั้งมีกลไกติดตามช่วยเหลือ อย่างเป็นระบบดำเนินการอย่างจริงจังในการป้องกันปัญหาด้วยการแสวงหาความร่วมมือเชิงรุกกับต่างประเทศในการควบคุมและสกัดกั้นยาเสพติด สารเคมี และสารตั้งต้นในการผลิตยาเสพติดที่ลักลอบเข้าสู่ประเทศไทยใต้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งดำเนินการป้องกันกลุ่มเสี่ยงและประชาชนทั่วไปไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ด้วยการรวมพลังทุกภาคส่วนเป็นพลังแผ่นดินในการต่อสู้กับยาเสพติด

7.5 ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐอย่างจริงจัง โดยยึดหลักความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาลที่เป็นสากล เพื่อให้การใช้ทรัพยากร เพื่อการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ ต่อประเทศโดยรวมอย่างแท้จริง ปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปราม การทุจริตและประพฤติมิชอบ ขยายการบังคับใช้บทบัญญัติเรื่องการห้ามการกระทำ ที่เป็น การขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้ครอบคลุมผู้ใช้อำนาจรัฐ ในตำแหน่งสำคัญและตำแหน่งระดับสูงอย่างทั่วถึง เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไข ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ เสริมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลของบุคลากรภาครัฐ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมของสังคมให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้องชอบธรรม

7.6 ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเร่งรัดขยายเขตพื้นที่ชลประทาน โดยเร่งให้มีการบริหารจัดการน้ำในระดับประเทศ อย่างมีประสิทธิภาพให้สามารถป้องกันปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้ รวมทั้งสนับสนุนภาคการเกษตร ด้วยการก่อสร้างระบบชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พื้นฟูการขุดลอกกูกุดอง และแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีอยู่เดิม ขยายเขตการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จัดสร้างคลองส่งน้ำ ขนาดเล็กเข้าสู่ไร่นา และขยายเขตการจัดรูปที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและการผลิต ส่งเสริมการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมกับชนิดพืช และจัดหาแหล่งน้ำ ในระดับไร่นาและชุมชนอย่างทั่วถึง

7.7 เร่งนำสันติสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนกลับมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควบคู่ไปกับการขจัดความยากจนยาเสพติด และอิทธิพลอำนาจมืด โดยน้อมนำกระแสพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นหลักปฏิบัติ

ในแนวทางสันติวิธี โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในทุกภาคส่วน กับประชาชนในพื้นที่ อำนาจ ความยุติธรรมอย่างทั่วถึง เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพชีวิต สร้างโอกาสและความเสมอภาค พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในพื้นที่เคาร์พอดักชั่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมการกระจายอำนาจ การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบที่สอดคล้องกับลักษณะพื้นที่โดยไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้จะมีการบูรณาการ การบริหารจัดการทุกภาคส่วนให้มีเอกภาพทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ รวมทั้งปรับปรุง พัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องทันสมัย กับสภาพความเป็นจริงของปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ อย่างเป็นธรรม

7.8 เร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และนานาชาติ เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคร่วมกัน โดยเฉพาะการเร่งแก้ไขปัญหากระทบกระทั่งตามแนวพรมแดน ผ่านกระบวนการทางการทูตบนพื้นฐานของสนธิสัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเร่งดำเนินการตามข้อผูกพัน ในการร่วมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งภายในและภายนอกภูมิภาค

7.9 แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและผู้ประกอบการ เนื่องจากภาวะเงินเฟ้อและราคาน้ำมันเชื้อเพลิง

7.9.1 ชะลอการเก็บเงินเข้ากองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับน้ำมันเชื้อเพลิงบางประเภทชั่วคราวเพื่อให้ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงลดลงทันที และปรับ โครงสร้างราคาพลังงานทั้งระบบให้มุ่งสู่การสะท้อนราคาต้นทุนพลังงาน

7.9.2 จัดให้มีบัตรเครดิตพลังงานสำหรับผู้ประกอบอาชีพ รถรับจ้างขนส่งผู้โดยสารสาธารณะ ในวงเงินที่เหมาะสม กับค่าใช้จ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้จริงต่อเดือน

7.9.3 ดูแลราคาสินค้าอุปโภคบริโภคและราคาพลังงานให้อยู่ ในระดับที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคและผู้ผลิต

7.9.4 แก้ไขปัญหาค่าครองชีพโดยการดูแลราคาสินค้าและ การมีรายได้เพื่อเพิ่มกำลังซื้อสุทธิของประชาชน โดยป้องกันและแก้ไขการผูกขาดทั้งทางตรงและทางอ้อม

7.9.5 ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุลและความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค

7.9.6 พักหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรรายย่อยและผู้มีรายได้น้อยที่มีหนี้ต่ำกว่า 500,000 บาท อย่างน้อย 3 ปี และปรับโครงสร้างหนี้สำหรับ ผู้ที่มีหนี้เกิน 500,000 บาท รวมทั้งจัดทำแผนฟื้นฟูอาชีพและแผนการปรับ โครงสร้างการผลิตอย่างครบวงจร เพื่อสร้างโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการมีรายได้ที่มั่นคงและสามารถใช้หนี้คืน

7.9.7 ดำเนินการให้แรงงานมีรายได้เป็นวันละไม่น้อยกว่า 300 บาท และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีรายได้เดือนละไม่น้อยกว่า 15,000 บาท อย่างสอดคล้องกับผลผลิตภาพและประสิทธิภาพของบุคลากร รวมทั้งมีมาตรการเพื่อลดภาระแก่ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบเพื่อให้แรงงานและบุคลากรสามารถดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรีและคุณภาพชีวิตที่ดี

7.9.8 จัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60 - 65 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70 - 79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80 - 89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท

7.9.9 ให้มีมาตรการภาษีเพื่อลดภาระการลงทุนสำหรับ สิ่งจำเป็นในชีวิตของประชาชนทั่วไป ได้แก่ บ้านหลังแรกและรถยนต์คันแรก

7.9.10 ปรับลดภาษีเงินได้นิติบุคคล ให้เหลือร้อยละ 23 ในปี พ.ศ. 2555 และลดลงเหลือร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2556 เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน ของภาคเอกชน ขยายฐานภาษี และรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2556

7.9.11 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน สนับสนุนสินเชื่อรายย่อย โดยเฉพาะสินเชื่อ เพื่อประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย รวมถึงเพิ่มสวัสดิการของรัฐ เพื่อเป็นการดูแลสังคมในชุมชน จัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่ผู้ประกอบการและประชาชน โดย

7.9.12 เพิ่มเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอีกแห่งละ 1 ล้านบาท

7.9.13 จัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี โดยมีวงเงินเฉลี่ยจังหวัดละ 100

ล้านบาท

7.9.14 จัดตั้งกองทุนตั้งตัวได้ในวงเงินประมาณ 1,000 ล้านบาท ต่อสถาบันอุดมศึกษาที่ร่วมโครงการ สนับสนุนการสร้างผู้ประกอบการรายย่อย เพื่อให้สามารถกู้ยืมเพื่อการสร้างอาชีพ ผนวกกับกลไกของ “หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ” ในสถานศึกษาโดยมุ่งให้เกิดวิสาหกิจนวัตกรรมใหม่ ที่จะเป็นกลไกใหม่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

7.9.15 จัดสรรงบประมาณเข้ากองทุนพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท 400,000 บาท และ 500,000 บาทตามลำดับขนาดของหมู่บ้าน เพื่อให้หมู่บ้านบริหารจัดการกองทุน เพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง

7.9.16 ยกระดับราคาสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มีเสถียรภาพที่เหมาะสม คำนึงถึงกลไก ราคากลางโลก โดยใช้วิธีบริหารจัดการทางการตลาดและกลไกตลาดซื้อขายล่วงหน้า รวมทั้งผลักดันให้เกษตรกรสามารถขายสินค้าเกษตรได้ในราคาสูงเพียงพอเมื่อเทียบกับต้นทุน และนาระบบ รับจํานำสินค้าเกษตรมาใช้ในการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกร เริ่มต้นจากการรับจํานำข้าวเปลือกเจ้า

และข้าวเปลือกหอมมะลิ ความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 ที่ราคาเกี่ยวละ 15,000 บาท และ 20,000 บาท ตามลำดับ พร้อมทั้งจัดให้มีการเยียวยาความเสียหายของพืชผลจากภัยธรรมชาติให้แก่เกษตรกร การจัดทำระบบทะเบียนครัวเรือน เกษตรกร ให้สมบูรณ์ และการออกบัตรเครดิตสำหรับเกษตรกร

7.10 เร่งเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ โดยประกาศให้ ปี พ.ศ.2554 - 2555 เป็นปี “มหัศจรรย์ไทยแลนด์” (“Miracle Thailand Year”) และประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าร่วมเฉลิมฉลองในพระราชพิธีมหามงคล ที่จะมียุติในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2555

7.11 สนับสนุนการพัฒนางานศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ ชุมชนเพื่อการสร้างเอกลักษณ์และการผลิตสินค้าในท้องถิ่น

7.11.1 สนับสนุนภารกิจของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในการผลิตงานศิลปหัตถกรรมอันทรงคุณค่า เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพแก่ราษฎรผู้ยากไร้ ให้สามารถพัฒนาเป็นช่างฝีมือด้านศิลปะที่มีความสามารถสูงและสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ

7.11.2 บริหารจัดการ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้มีศักยภาพ ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชน วิสาหกิจชุมชน ใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการ การเข้าถึงแหล่งทุนและการตลาดเชิงรุกทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยส่งเสริมให้มีศูนย์กระจาย และแสดงสินค้าถาวรในภูมิภาคและเมืองท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและการส่งออก

7.12 พัฒนาระบบประกันสุขภาพ เพิ่มประสิทธิภาพของระบบ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับบริการอย่างมีคุณภาพ สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม รวมทั้งบูรณาการสิทธิของผู้ป่วยที่พึง ได้รับจากระบบประกันสุขภาพต่าง ๆ บูรณาการแผนงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน ตลอดจนส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และคุ้มค่า ต่อการให้บริการมาใช้ให้แพร่หลาย รวมทั้งจัดให้มีมาตรการลดปัจจัยเสี่ยง ที่มีผลต่อสุขภาพและภาวะทุพโภชนาการที่นำไปสู่การเจ็บป่วยเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือด และโรคมะเร็ง รวมทั้งการเฝ้าระวังโรคอุบัติใหม่ และมาตรการป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจร

7.13 จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตให้แก่โรงเรียน โดยเริ่มทดลองดำเนินการในโรงเรียนนำร่องสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา พ.ศ.2555 ความรู้กับการเร่งพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสม ตามหลักสูตรบรรจุลงในคอมพิวเตอร์แท็บเล็ต รวมทั้งจัดทำระบบอินเทอร์เน็ตไร้สายตามมาตรฐานการให้บริการในสถานศึกษาที่กำหนด โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

7.14 เร่งรัดและผลักดันการปฏิรูปการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง โดยมีสภาร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นอิสระร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพื่อวาง กลไกการใช้อำนาจ

อธิปไตยที่ยึดหลักนิติธรรม และองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐที่มีความรับผิดชอบต่อประชาชนและพร้อมรับการตรวจสอบ ทั้งนี้ ให้ประชาชนเห็นชอบผ่านการออกเสียงประชามติ นโยบายของรัฐบาลได้ มุ่งเน้นการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดสรรเงินงบประมาณให้กับกองทุนพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) เพื่อให้พัฒนาหมู่บ้านด้วยตนเอง

สรุปได้ว่านโยบายของรัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายที่จะเร่งฟื้นฟูให้คนในชาติ มีความ ปรองดอง แก้ไขปัญหาหาเสพติดปราบปรามการทุจริต และการประพฤติมิชอบ มีการบริหารจัดการ การแหล่งน้ำอย่างทั่วถึง แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนโดยรวมเพิ่มรายได้ จาก การท่องเที่ยวทั้งภายในและนอกประเทศ สนับสนุนการพัฒนาศิลปหัตถกรรม จัดหาเครื่อง คอมพิวเตอร์ให้แก่โรงเรียนนาร่อง

บริบทชุมชนบ้านภู

บริบทชุมชนบ้านภู ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้านมีอายุประมาณร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ชุมชน แห่งนี้มีประวัติศาสตร์ แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านภูหมู่ 1 และบ้านภูหมู่ 2 ปัจจุบันมีจำนวนประชากรรวม 1,258 คน แยกเป็นชาย 416 คน เป็นหญิง 439 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 106,330 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำไร่ ทำนา โดยอาศัยน้ำจาก ธรรมชาติ เมื่อสิ้นฤดูทำนาก็จะมีอาชีพเสริม เช่น การรวมกลุ่มทอผ้า การรวมกลุ่มทำข้าวกล้าง ซึ่งอาชีพเสริมเหล่านี้สามารถเสริมรายได้ให้กับชาวบ้านได้ นอกจากนี้บางคนอพยพเป็นแรงงาน รับจ้างกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีประเพณีที่ร่วมกันเหมือนชาวอีสานทั่วไป แต่สถานที่ สำคัญในหมู่บ้านไม่มี ชาวบ้านภูนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดบ้านภูศรีนันทาราม เป็นสถานที่ ประกอบกิจกรรมทางศาสนา มีทรัพยากรธรรมชาติ คือ ห้วยบังอี่ ห้วยกระเบียน เป็นลำน้ำธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านภูได้พึ่งพาหาอาหาร จากป่าและลำห้วยธรรมชาติได้ตลอดปี นอกจากนี้ยังมีสื่อ สารทรูปลูกคอมมีไฟฟ้า ประปา ตู้โทรศัพท์ โรงเรียนศูนย์สุขภาพชุมชนและมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันด้านการคมนาคมติดต่อสื่อสารเป็นหมู่บ้านชานเมือง ห่างจาก ตัวจังหวัดมุกดาหารประมาณ 57 กิโลเมตร

ชาวบ้านภูดำเนินชีวิตสืบทอดจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตแสดงถึงความเป็นผู้ไทย ที่โดดเด่น อาทิ การแต่งกายชุดผู้ไทย ที่เป็นลักษณะเฉพาะ ของตนเองชาวผู้ไทยมีภาษาพูดเป็นของตนเอง รักการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ชยันกินอยู่ อย่างประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี ใฝ่ศึกษา มีอาชีพหลัก คือการทำนารองลงมาได้แก่การรับจ้าง รับราชการ มีงานหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว รวมทั้งได้นำอมนำแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และ

เนื่องจากบ้านภูมีต้นทุนทางธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบด้วยภูเขา ป่าไม้ล้อมรอบหมู่บ้าน เป็นแหล่งเกิดต้นน้ำลำห้วยหลายสายไหลผ่านหมู่บ้าน อากาศดีมีความร่มรื่น พื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนาปลูกข้าวอินทรีย์ และปลูกพืชยืนต้นไม้ผล ไม้ดอก ได้ดีทุกชนิด ส่วนต้นทุนทางสังคมวิถีชีวิตชาวบ้านภูเป็นคนขยัน อดทน สนใจ ใฝ่รู้ อยู่อย่างสงบสุข ทุกคนมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดและหรืออาศัยอยู่ในบ้านภู ต่างมีความตระหนักรัก ห่วงแทน เกิดความสมัครสมาน สามัคคี ด้วยวิถีชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน จึงร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด และต่อยอดเผยแพร่ วิถีชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นเรื่อยมา การดำเนินชีวิตของชาวบ้านภูได้มีเหตุการณ์ และกิจกรรมที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจจากอดีตถึงปัจจุบัน

1. ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน

บรรพบุรุษชาวบ้านภูอพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เมื่อ พ.ศ. 2387 เข้าจับจองพื้นที่ทำกินที่ดงบังอี โดยพากันปลูกบ้านเรือนอยู่ตามริมน้ำบนฝั่งขวาของห้วยบังอี เรียกตนเองว่า ไทบ้านบังอี เนื่องจากตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ลุ่มจึงถูกน้ำป่าไหลป่ามาท่วมบ่อย ๆ ประกอบกับมีเสือเข้าหมู่บ้านขโมยกินม้า ชาวบ้านจึงพากันหวาดกลัวเพราะมีความเชื่อว่าเสือกินม้าต่อไปมันจะกินคน ใน พ.ศ. 2424 เจ้าสุโขสมบัติพร้อมพวก จำนวน 20 ครวี่เรือน พากันอพยพข้ามเขาเข้าจับจองพื้นที่ทำกินบนที่ราบหุบเขาของภูจะก่อ ภูผาขาว ภูผาแดง โดยพากันตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งของห้วยกระเปียน เรียกชื่อว่า บ้านหลุบภู ในแต่ละปีมีน้ำไหลป่าท่วมที่อยู่อาศัยเสมอ ในราว พ.ศ. 2445 จึงพากันเคลื่อนย้ายบ้านเรือนขึ้นตั้งอยู่บนบริเวณภูน้อย ร่วมกันสร้างวัดโพธิ์ศรีแก้วกลางเขาไกรลาศ (วัดศรีนันทาราม) เป็นที่ปฏิบัติธรรม จำศีล แหล่งศูนย์รวมจิตใจ ต่อมาทางราชการทำการสำรวจเขตแดน หมู่บ้าน เมือง จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านภู จากอดีตถึงปัจจุบันมีผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำ และผู้ใหญ่บ้าน รวม 14 คน ดังนี้ ปัจจุบันมีนายเผด็จศักดิ์ ไตรยวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านภู หมู่ที่ 1 และนายทรง กลางประพันธ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านภู หมู่ที่ 2 (ปัจจุบันเป็นสมัยที่ 3)

ชุมชนแห่งนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน บ้านภูเป็นส่วนหนึ่งของเมืองหนองสูง ซึ่งตั้งเป็นเมืองในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อวันศุกร์ แรม 11 ค่ำ เดือน 8 ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2387 ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวภูไทอพยพมาจากเมืองคำอ้อเขียวและเมืองวัง อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงในแขวนสิบสองจุไทย(เมืองวังในปัจจุบันคือ บ้านนายม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) โดยรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าตั้งท้าวสีหนามจากเมืองคำอ้อเป็นเจ้าเมืองหนองสูง นามว่าพระไกรสรราช เมืองหนองสูง ครอบคลุมเขตอำเภอนาแก จ.นครพนมด้วย โดยขึ้นกับเมืองมุกดาหาร เมื่อ พ.ศ. 2424 ชาวเมืองหนองสูงบางส่วนได้พากันอพยพย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น หลังน้ำท่วมของทุกปีจะเกิดโรคระบาดรุนแรง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าโรคห้า (ท้องร่วง) พื้นที่ทำกินน้อยลงและในปีนั้นปรากฏว่ามีเสือมากินม้าของชาวบ้านที่เลี้ยงไว้เชื่อกันว่า

ถ้าเสื่อตัวไหนที่ได้กินมาแล้วต่อไปจะกินคน ทำให้เกิดความกลัวชาวบ้านกลุ่มหนึ่งประมาณ 20 คราวเรือน โดยการนำของเจ้าสุโพธิ์สมบัติ เจ้ามหาสงคราม เจ้ามหาเสนาและเจ้ากิตติราชอพยพลงมาทางใต้ข้ามภูเขาลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนฝั่งขวาของห้วยกระเบน โดยที่เจ้าเมืองนนท์ได้มาอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากเจ้าเมืองนนท์เป็นคนมีวิชาคาถาอาคมแก่กล้า จึงมีคนกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ เจ้าเมืองนนท์กับชาวบ้าน อีกส่วนหนึ่งจึงพากันย้ายมาอยู่ที่หน้าฝักชะงู้า เรียกชื่อว่า บ้านหลุมภู โดยให้เจ้าโพธิ์สมบัติเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน แต่เนื่องจากที่ตรงนั้นเป็นหุบเขาทำให้มีปัญหาหน้าท่วมทุกปี เมื่อประมาณ พ.ศ. 2445 (อยู่ในที่ตรงนี้ได้ประมาณ 30 ปี) จึงได้พากันย้ายบ้านมาตั้งอยู่บนเนินเขา ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านในปัจจุบันต่อมา เมื่อทางราชการได้ทำการสำรวจเขตแดนเมืองหมู่บ้านบ้านหลุมภูจึงได้ตั้งชื่อเป็นบ้านภู โดยตัดคำว่าหลุมออกและได้ชื่อว่า “บ้านภู” มาจนถึงปัจจุบัน

2. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านภู

ลักษณะทั่วไปของดินในบ้านภูจะมีลักษณะดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการเพาะปลูก เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์เพราะในช่วงฤดูฝนมีการชะล้างหน้าดินจากภูเขาไฟลงมาสู่ที่ลุ่มที่ทำการเกษตรในหมู่บ้านภู ทำให้มีแร่ธาตุและจุลินทรีย์ที่เหมาะสมในการเพาะปลูก ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่นิยมใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูก แต่จะนิยมใช้ปุ๋ยชีวภาพเพราะจะทำให้ได้ผลผลิตที่มากกว่าการใช้สารเคมี

ทางทิศตะวันตกของบ้านภูจะเป็นป่าเบญจพรรณและทางทิศตะวันออกจะเป็นป่าเต็งรัง ส่วนการใช้ป่าไม้ ในอดีตประชาชนชาวบ้านภูจะนำไม้จากป่าบนภูเขามาใช้ในการสร้างบ้านเรือนของตนเอง จะสังเกตเห็นว่าบ้านแต่ละหลังที่เป็นบ้านไม้จะเป็นบ้านไม้ และชาวบ้านจะนำไม้จากต้นไม้ที่ตายแล้วมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม แต่ในปัจจุบันชาวบ้านภูได้มีการจัดตั้งกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านภู

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของแหล่งน้ำในบ้านภูจะมีแม่น้ำสายหลัก ๆ อยู่ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำถ้ำบึง (ถ้ำค้างคาว) แม่น้ำห้วยทราย และแม่น้ำกระเบียนจะเป็นแม่น้ำสายที่สำคัญที่สุดของหมู่บ้านภู ซึ่งแม่น้ำจะไหลลงมาบรรจบกัน ที่ห้วยกระเบียนและไหลผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ ลงสู่แม่น้ำโขง

ชุมชนบ้านภูตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ ล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ในอดีตเทือกเขาเหล่านี้ เต็มไปด้วยป่าไม้ พืชพันธุ์ธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิด แต่ในปัจจุบันได้ลดน้อยลง เนื่องจากการขยายตัวของประชากรในชุมชน ทำให้ความต้องการที่ทำกินเพิ่มมากขึ้น ระหว่างหมู่บ้านกับภูเขาคือที่ราบลุ่มเชิงเขา เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำไร่ ทำนา มีลำห้วยที่เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอยู่ ภูมิอากาศมีสามฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว อากาศจะร้อนมากในฤดูร้อน และจะหนาวมากในฤดูหนาว ห่างจากจังหวัดมุกดาหาร 57 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอหนองสูง 7 กิโลเมตร มีถนนลาดยางตลอดเส้นทางมีเส้นทางเข้าไปยังตัวจังหวัด จำนวน 2 เส้นทาง

3. การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำไร่ ทำนา โดยอาศัยน้ำจากธรรมชาติ เมื่อสิ้นฤดูทำนาก็จะมีอาชีพเสริม เช่น การรวมกลุ่มทอผ้า การรวมกลุ่มทำข้าวกล้อง ซึ่งอาชีพเสริมเหล่านี้สามารถเสริมรายได้ให้กับชาวบ้านได้

4. ประเพณีวัฒนธรรม

ความเชื่อเกี่ยวกับบุคคล ชาวผู้ไทมีรากฐานความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลมาจาก ความเชื่อทางศาสนาสิ่งแวดล้อม อาชีพ การศึกษา และประสบการณ์จากคำบอกเล่าจากชาวผู้ไท กล่าวคือ เมื่อครั้งปู่ ย่า ตา ยาย เคยเล่าให้ฟังความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ชาวบ้านภูมิวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน ตลอดจนอาศัยสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ซึ่งมาจากธรรมชาติ เนื่องมาจากสถานที่อยู่อาศัยอยู่กับธรรมชาติ ป่า เขา แม่น้ำ

5. วัฒนธรรมทางด้านภาษาผู้ไท

ภาษาผู้ไท เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งภาษาผู้ไทมีสำเนียงแตกต่างไปจากภาษาไทยกลางเพราะว่าลักษณะของภาษาผู้ไทนั้นจะพูดแปร่งไปจากภาษาไทยกลาง แต่ฟังไพเราะ เพราะมีเสียงสระและพยัญชนะบางตัวที่ชาวผู้ไทออกเสียงด้วยการแปร่งเสียงไปจากภาษาไทยกลางและสำเนียงอีสาน ดังตัวอย่างการใช้ภาษาผู้ไทต่อไปนี้

ฝัว – โฝว เลือด – เลิด เขียด – เกด

เมีย – เม สวน – โสวน เสือ – เสอ

เขียน – เขน เมือง – เมิง ค่วน – โคน

6. ประเพณีสำคัญ

ประเพณีของชุมชนผู้ไทบ้านภู ยึดตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวผู้ไท เป็นหลัก ประเพณี ทุกอย่างเกี่ยวกับศาสนา จะเป็นประเพณีการทำบุญเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

เดือนอ้าย บุญข้าวคูณลาน

เดือนยี่ บริวาสกรรม

เดือนสาม บุญกองข้าว(ข้าวจี)เปิดประตูแล้ว ข้าวจีเท่าคันทนา หมกปลาเท่ากองโพน

เดือนสี่ บุญพะเหวด

เดือนห้า บุญเถลิงศก(เมษายน)

เดือนหก ประเพณีบุญบังไฟ

เดือนเจ็ด ประเพณีบุญข้าะ(เสียเคราะห์ทุกเดือนบุญหลักบ้าน)

เดือนแปด	ประเพณีบุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า	ประเพณีบุญข้าวประดับดิน
เดือนสิบ	ประเพณีบุญข้าวสาก
เดือนสิบเอ็ด	ประเพณีบุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง	ประเพณีบุญกฐิน

คลองสิบสี่ คลองมาจากคำว่า ครรลอง แปลว่า แนวทางดำเนินวิถีชีวิตเพื่อให้เป็นสิริมงคลต่อชีวิตของตนเองและครอบครัวมีอยู่ 14 แนวทางคือ มี 3 ฝ่าย (ฝ่ายคลองฆราวาส, คลองบรรพชิต, คลองผู้ปกครอง)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชนเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสืบทอด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และผลการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นศูนย์ การเรียนรู้ของประชาชนที่ดำเนินการ โดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. หลักการสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- 2.1 เป็นแหล่งการเรียนรู้ทุกด้าน ทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียน
- 2.2 เป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะสังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน
- 2.3 เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

3. ภารกิจของศูนย์การเรียนรู้

- 3.1 จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน

3.2 เป็นศูนย์กลางข้อมูล เช่นข้อมูล จปฐ. กชช. 2 ค แหล่งน้ำ การเรียนรู้เท่าทัน สถานการณ์ โลก รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ที่ประชาชนสามารถเข้าใจ

3.3 เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ ที่ดำเนินการ โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

3.4 เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงาน of ทุกภาคส่วน ภาคเอกชน และภาค การพัฒนาภาครัฐ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเป็นสถานที่ที่มีโครงสร้าง เป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ที่มีความต้องการ ความรู้สามารถเข้าถึง ได้

3.5 เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงาน of ทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคการพัฒนาภาครัฐ

3.6 เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน

3.7 เป็นสถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้ สามารถเข้าถึง ได้ องค์ประกอบ/รูปแบบ

4. องค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

องค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้ เปรียบเสมือนแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้ ครอบคลุมทุกมิติมากที่สุด โดยมีข้อเสนอเบื้องต้นคือ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ แต่ครั้งนั้น มีการระบุหรือให้ความสำคัญกับรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้อย่างไรบ้าง โดยเริ่มจาก

4.1 แหล่งที่มาของความรู้ หมายถึงที่มา หรือตัวแทนของความรู้ ซึ่งอาจอยู่ใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น ตัวบุคคล วัตถุสิ่งของ, สถานที่, ประเพณี, พิธีกรรม ฯลฯ แหล่งความรู้นี้ เปรียบ เป็นเชิงอรรถ อ้างอิงถึงความมีอยู่ขององค์ความรู้ชุมชน ข้อมมีวันที่เปลี่ยนแปลงผันแปรไป ไม่ว่าจะ เป็นตัววัตถุ อยู่ในตัวตน หรือกระทั่งอยู่ในประเพณีพิธีกรรมก็ตาม เพราะฉะนั้นแล้ว จึงไม่มี หลักประกันถึงความยั่งยืนยาวนานของแหล่งความรู้ชุมชน เจดีย์ย่อมผุพังลง คนเฒ่าคนแก่ผู้รู้ ย่อมล้มหายตายจาก ประเพณีพิธีกรรม ก็เริ่มมีการปรับประยุกต์เอาของใหม่เข้ามาผสม เพื่อความ สะดวก ทำให้สาระแก่นแกนของพิธีกรรมเปลี่ยนไปจากเดิม หรือแหล่งความรู้หลายแห่ง ยังไม่ได้ รับการยกระดับขึ้นมา บ่อน้ำที่เป็นประวัติศาสตร์ที่มาของการตั้งหมู่บ้านอาจไม่มีความหมาย หากไม่ได้รับการอธิบายให้ผู้อื่นได้เข้าใจ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มา ของความรู้

4.2 เนื้อหา ข้อมูล ความรู้ แหล่งที่มาของความรู้หลายแห่งหรือหลายอย่าง ไม่สามารถเห็นเรื่องราวได้อย่างชัดเจน เราอาจเห็นห้วย หนอง แม่น้ำ เห็นคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน หรือเห็นศาลเก่า ๆ ห้ายหมู่บ้าน แต่ถ้าไม่มีคนมาบอกเล่าเรื่องราว ไม่มีเอกสารมาให้อ่าน ก็จะไม่

สามารถทราบได้ว่าแหล่งความรู้ที่มีอยู่นั้นมีเรื่องราวและความสำคัญอย่างไร ดังนั้น จึงต้องมี การเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ ออกมาเป็นภาพถ่าย เอกสาร การเก็บข้อมูลจากแหล่งความรู้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของที่มา เช่นถ้าเป็นสถานที่อาจมีรูปถ่ายสถานที่แหล่งความรู้ มีประวัติ ความ เป็นมา ความสำคัญของแหล่งความรู้ ถ้าเป็นตัวคน ก็มีการสัมภาษณ์เก็บประวัติย่อ คนผู้นั้นมีความรู้ เรื่องอะไร ร่ำเรียนหรือได้รับมาความรู้นี้มาได้อย่างไร มีคุณค่าหรือมีประ โยชน์ต่อชุมชนอย่างไร แต่ถ้าหากอยู่ในรูปแบบของประเพณีพิธีกรรม ต้องมีการบันทึกเกี่ยวกับประเพณีนั้น ว่ามีความ เป็นมา และสำคัญอย่างไรต่อชุมชน อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้มา อาจเป็นเพียงข้อมูลดิบ เช่น บันทึก คำสัมภาษณ์ที่อาจมีการถามคำถามที่ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ต่อเนื่องกัน หรือมีข้อมูลหัวข้ออื่นมาผสมกัน เช่น ต้องการเก็บความรู้เรื่องยาสมุนไพร แต่พอฟังผู้รู้แล้ว เห็นว่าผู้รู้นั้นผ่านการใช้ชีวิตอย่าง โลกโตน ซึ่งน่าสนใจมาก แต่ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้อาชีพพื้นบ้าน ก็จำเป็นต้องตัดทิ้งไป ซึ่งข้อมูลดิบ ที่ได้ ต้องนำมาเรียบเรียงใหม่ ให้เกิดเป็นข้อมูลที่เป็นระเบียบ ตรงประเด็น ไม่วกวน สามารถอ่าน ให้เข้าใจง่าย การเก็บบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งความรู้ ไว้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง และเป็น หมวดหมู่ให้เป็นระบบ สามารถอ้างอิงที่มาอย่างชัดเจน จะทำให้เรามีข้อมูลของแหล่งความรู้ นั้น สมบูรณ์

4.3 วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึงขั้นตอน วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ นั้นคือ เมื่อเรามีแหล่งความรู้ และข้อมูลองค์ความรู้แล้ว ก็มาถึงการกำหนดวิธีการนำเอาความรู้ นั้น มาถ่ายทอดให้กับเยาวชนหรือผู้สนใจ ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นหลักสูตร ซึ่งจะ ประกอบด้วย คำราหรือเอกสาร (มาจากการเก็บรวบรวมองค์ความรู้) รูปแบบ วิธีการนำเสนอ เนื้อหาที่น่าสนใจ น่าติดตาม เข้าใจง่าย ทำให้หลายวิธีนอกเหนือจากการบรรยาย อาจจะมีการตั้ง คำถาม การเล่นเกมประกอบ ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ จะเกี่ยวข้องกับผู้จัดการเรียนรู้ ซึ่ง อาจเป็นผู้รู้ ผู้นำชุมชน หรือเยาวชนที่ได้รับการฝึกฝนให้นำเสนอองค์ความรู้ ผู้จัดการกระบวนการ เรียนรู้ มีบทบาทในการดำเนินขั้นตอน กระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้รับความรู้ให้มากที่สุด อาจจะมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นอยู่บ้าง แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รู้ในเรื่องนั้น สามารถจัดการเรียนรู้ ควบคู่กับผู้รู้ก็ได้ นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ จะมีอุปกรณ์อย่างอื่นมาเสริม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ง่ายขึ้น เช่น นิทรรศการดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.4 อุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้ คืออุปกรณ์สาธิต สื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากกว่าการได้ฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว อาจจะเป็นแผ่นพับ สรุปรูปเนื้อหาคำความรู้ทั้งหมด ภาพประกอบ นิทรรศการถาวร รูปปั้น โมเดลจำลอง หรือสื่อ การนำเสนอสมัยใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ฉายภาพสไลด์ หนังสือ สาระคดีสั้น หรือหนังสือสั้น ฯลฯ สื่อการเรียนรู้ อาจจะเป็นสื่อรูปแบบเก่า หรือมีการปรับประยุกต์เอาสื่อเก่า มาผสมผสาน กับสื่อ สมัยใหม่ มีแสง สี เสียงประกอบอย่างลงตัว จะทำให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น

4.5 สถานที่เรียนรู้ โดยส่วนใหญ่ สามารถใช้บริเวณแหล่งที่มาของความรู้อยู่เป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ เพราะจะสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านของผู้รู้ ริมลำคลอง วัด สถานที่สาธารณะ ในป่าธรรมชาติ ฯลฯ โดยมีการปรับสภาพแวดล้อมของแหล่งเรียนรู้ให้เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนที่เป็นทางการ ต้องมีโต๊ะ เก้าอี้ ตามแบบที่เรียนในโรงเรียน แต่ถ้าหากแหล่งเรียนรู้ไม่สะดวกต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ก็อาจใช้สถานที่อื่นที่ใกล้เคียง หรือเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ไม่เป็นสถานที่คนพลุกพล่านมาก เพราะจะทำให้ทั้งผู้จัดการเรียนรู้และผู้เรียนรู้เสียสมาธิได้ง่าย

4.6 การประเมินและติดตามผลการเรียนรู้ การวัดผลมีความสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพราะเป็นการประเมินผลว่าการจัดการเรียนรู้นั้น ได้ผลดีมากน้อยเท่าใด ดังนั้นภายหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียน จึงควรมีการวัดผลการเรียนรู้ ทั้งจากตัวผู้เรียนที่ได้ประเมินความรู้ของตนเอง และประเมินกระบวนการสอนของผู้จัดการเรียนรู้ และตัวของผู้จัดการเรียนรู้เอง ก็ตาม ก็ควรมีการประเมินตนเอง เพื่อจะได้นำเอาข้อดี ข้อเสียมาปรับปรุงประยุกต์การจัดการเรียนรู้คราวต่อไป ซึ่งรูปแบบของการวัดผลนั้น ขึ้นอยู่กับ วิธีตรวจวัดผลการเรียนรู้

4.7 ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ คือผู้ที่ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในที่นี้ จะเน้นให้เยาวชนมีบทบาทในการทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการฝึกฝนให้เข้าใจถึงวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และต้องศึกษาให้รู้จักธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด

4.8 ผู้เรียน หมายถึงเยาวชน คนในชุมชน และผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่ควรมีจำนวนผู้เรียนมากหรือน้อยเกินไป หรือกระทั่งผู้เรียนที่มีอายุแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

4.9 บริบทชุมชน องค์กรประกอบสุดท้าย ซึ่งนับว่ามีความสำคัญไม่แพ้กัน ก็คือการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของชุมชน มากน้อยเพียงใด ในด้านหนึ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ในชุมชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน อาจมีระดับ ไม่เท่ากัน มากน้อยต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทเป็นสำคัญ

5. องค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ชุมชน

5.1 วิธีการก่อกำเนิด

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชน เพราะจะเป็นสมบัติของชุมชน จึงควรนำแนวคิดเข้าเวที ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน เผยแพร่ความคิด โน้มน้าวสร้างการยอมรับ และชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การจัดเก็บองค์ความรู้ ประวัติชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างเป็นระบบ การแสดงข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้ได้เรียนรู้กันอย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สม่ำเสมอโดยเริ่มจากการจัดระเบียบแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และให้เป็นไปตามกำลังที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการได้ อีกทั้งให้มีขอบเขต และลักษณะตามความเห็นของชุมชน

5.2 โครงสร้าง ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย องค์กรชุมชน ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเอง และชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ ที่ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับข้อมบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจอยู่ในห้องของอาคาร อบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำ บ้านประชาชน ชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่ การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมงบประมาณ เพื่อพัฒนา คณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structural Functionalism)

ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) เกิดขึ้นในต้น ค.ศ. 2000 ได้คัดค้าน แนวคิด วิวัฒนาการและการแพร่กระจายวัฒนธรรม โดยได้เน้นความสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมด้านที่เป็นบูรณาการ (An integrated system) ในแต่ละระบบ องค์ประกอบวัฒนธรรมทำหน้าที่ช่วยเหลือ

สนับสนุนเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งระบบ และในทฤษฎีได้เน้นข้อมูลการเก็บในภาคสนามอย่างละเอียดนักมานุษยวิทยาได้เสนอแนวคิดในกรอบทฤษฎีหน้าที่นิยมกล่าวคือ

1. สังคมต้องมีโครงสร้างที่ดีเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
2. องค์ประกอบต่าง ๆ ในโครงสร้างต้องเอื้ออำนวยระหว่างกันตามวิถี ที่ควรจะเป็น เพื่อรักษาคุณภาพของระบบส่วนรวม
3. ดังนั้นขนบธรรมเนียมประเพณีและสถาบันต่าง ๆ ควรมีหน้าที่สนับสนุนระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง
4. ระบบสังคมและวัฒนธรรมควรมีหน้าที่เป็นสื่อกลางให้สมาชิกในสังคมสามารถปรับตัวจนเข้ากับสภาพแวดล้อมได้
5. สังคมและวัฒนธรรมควรทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงสมาชิกในสังคมให้เข้ามาร่วมทำงาน ทำกิจกรรมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

แต่อย่างไรก็ตามในสังคมยังมีความไม่สมดุลและความขัดแย้งภายในสังคมอยู่บ้าง นักทฤษฎีหน้าที่นิยมเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับสังคมชนเผ่าดั้งเดิม ได้วิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายว่าสังคม คือระบบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะในระยะเวลาหนึ่ง และเชื่อว่าข้อมูลมีความถูกต้องเที่ยงตรง แม้ว่าจะมีข้อมูลจำนวนน้อยก็สามารถอธิบายประวัติศาสตร์สังคมชนบทเผ่าดั้งเดิมในช่วงระยะเวลาอันยาวนานได้

ความแตกต่างในการศึกษาหน้าที่นิยมของมาลิโนวสกีคือ ศึกษาวัฒนธรรมในฐานะบูรณาการ (An integrated system) มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) เพื่อรักษาระบบวัฒนธรรมและ (2) เพื่อตอบสนองความก้าวหน้าทางจิตวิทยาส่วนบุคคล

ส่วนเรดคลิฟฟ์-บราวน์ศึกษาความแตกต่างความพึงพอใจที่บุคคลต้องการและความพึงพอใจที่สังคมต้องการ โดยประเพณีหรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่เชื่อมโยงเกี่ยวพันระหว่างกันเพื่อรักษาระบบสังคมโดยส่วนรวมให้ดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้เรดคลิฟฟ์-บราวน์ได้รับแนวคิดจากนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเดอรัคม์ก็คือเห็นด้วยกับความจำเป็นในการศึกษาปัจจัยที่ทำให้โครงสร้างสังคมคงอยู่ได้ และมีความเห็นว่าหน้าที่ของสังคมก็เหมือนกับระบบธรรมชาติอื่น ๆ ต้องมีกฎหมายควบคุม (Bohanan and Glazer. 1973 : 297-298)

ทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism) โดย เวลี สเทรอสส์ (Claude Levi- Strauss) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา จุดกำเนิดของระบบวัฒนธรรมและศึกษาวัฒนธรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปศิลปะ พิธีกรรมและการดำรงชีวิตประจำวัน เขามีความเชื่อว่าวัฒนธรรมคือ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นพื้นฐานโครงสร้างของจิตมนุษย์ เช่น สัญลักษณ์ใช้สี ไฟงาจร แสดงว่ามนุษย์ได้รับอิทธิพลบางอย่างก่อนที่จะเลือกใช้สีเหล่านี้กล่าวคือ

1. มนุษย์เลือกใช้สีแดงเป็นสัญลักษณ์ “หยุด-อันตราย” สันนิษฐานว่าเพราะสีแดงมีความสัมพันธ์กับเลือด
2. การเลือกสีเขียวหมายถึง สีที่เจริญงอกงามมีความอุดมสมบูรณ์
3. การเลือกสีเหลือง เป็นสัญลักษณ์จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อหยุดสภาพการณ์กำลังเปลี่ยนแปลง

เลวี สเทรราวส์ ได้ศึกษาและแปลปรากฏการณ์ โดยการตั้งข้อสมมติว่าขบวนการพุทธิสัย (Cognitive process) ของมนุษย์เป็นขบวนการที่มนุษย์ใช้เป็นวิธีการคิดคำนึง เพื่อการรับรู้และจำแนกสรรพสิ่งในโลกครอบครั้ว

ผลงานสำคัญของเขาก็คือ The Savage Mind โดยได้เสนอแนวความคิดดังนี้

1. เทคโนโลยีระดับต่ำในสังคมดั้งเดิมก็สามารถจำแนกประเภทสัตว์และพืชชนิดต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด เท่ากับเทคโนโลยีระดับสูงในสังคมเมือง
2. จุดมุ่งหมายเดียวกันคือ สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้
3. เทคโนโลยีเหล่านั้นเป็นผลงานที่แสดงให้เห็น โครงสร้างของจิตระดับสูงสรุปได้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็น โครงสร้างทางจิตของมนุษย์ทำให้เห็นเบื้องหลังของโครงสร้างที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อมนุษย์และวัฒนธรรม ซึ่งจะแสดงให้เห็นระบบความคิดของมนุษยชาติ

ตัวอย่างเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่าประเภตนิยาย (Myth) เป็นสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมาให้ตรงข้ามกับจิตใจที่แท้จริง หรือแสดงออกมาในวิถีทางที่ถูกดัดแปลง เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ เช่น การเล่าเรื่องนิยายของอินเดียนเผ่าพีวโบล (A Pueblo Indian) เกี่ยวกับการเกษตร การล่าสัตว์ และสงคราม เขาสรุปว่าการเล่านิยายเป็นวิธีแก้ปัญหา ขจัดจิตได้แย้งที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ ข้อโต้แย้งระหว่างการเกิดและความตายในจิตใจของมนุษย์ทุกคน นิยายได้เสนอแนวทางการเลือกสายกลาง คือการเกษตร แสดงว่ามีชีวิตและชีวิต สงคราม แสดงให้เห็นความตายและการพลัดพราก การล่าสัตว์เป็นวิถีทางสายกลางเพราะจะต้องมีการตายเกิดขึ้นเพื่อรักษาชีวิตมนุษย์และทำให้เกิดสิ่งที่มีชีวิตใหม่ขึ้นทดแทน (Bohnanan and Glazer. 1973 : 409-410)

อย่างไรก็ตามผลงานนี้มีข้อโต้แย้งว่า ธรรมชาติของมนุษย์น่าจะมีขบวนการทางจิตไม่แตกต่างกันเพราะทุกคนเป็นมนุษย์เหมือนกัน

ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เกิดขึ้นใน ค.ศ. ที่ 2000 โดยเลสลีไวท์ (Leslie A. White) ได้เสนอว่าวัฒนธรรมมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ (1) เทคโนโลยี-เศรษฐกิจ

มีบทบาทในสังคมและเกิดขึ้นเพื่อความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (2) เมื่อเกิดความสัมพันธ์ มนุษย์จะสร้างระบบสังคมจนสามารถกำหนดแนวความคิดของมนุษย์ในที่สุดและ (3) ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมระบบสังคม ระบบสังคมจะควบคุมระบบจิตของมนุษย์แต่ละคนซึ่งเป็นแนวคิดความคิดอุดมคติ

ผลงานของเขาเรื่อง The Evolution of Culture เสนอข้อคิดดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมเป็นปัจจัยผลักดัน ทำให้มนุษย์สามารถผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น
2. ความพยายามของมนุษย์ทุกวัฒนธรรมทำให้เกิดพัฒนาอันยิ่งใหญ่
3. วัฒนธรรมเป็นแรงกระตุ้นทำให้มนุษย์มีประสิทธิภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพ

ในการทำงานมากขึ้น

สรุปได้ว่าพัฒนาการของวัฒนธรรมเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกลายเป็นวัฒนธรรมสากลได้เพราะเทคโนโลยี

จูเลียน เอส สจ๊วต (Julian Steward. 1902-1972) มีความสนใจวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรม ได้เสนอความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาการปรับตัวของสังคมสามารถอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
2. สภาพแวดล้อมอาจจะมีอิทธิพลหรือไม่มีอิทธิพลกำหนดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็ได้
3. การศึกษานิเวศวิทยาชีวภาพ คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อมที่มีชีวิตทั้งหลาย
4. การศึกษานิเวศวิทยากายภาพ คือความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตทั้งหมด
5. การศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมคือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ผลงานของสจ๊วตสรุปกฎได้ว่าวิวัฒนาการวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากปัจจัยพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ เพื่ออธิบายนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมและต้องวิเคราะห์ประสิทธิภาพของวัฒนธรรม ที่สามารถนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด เช่น มาใช้ประกอบอาหารและที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในสังคม
2. การศึกษารูปแบบพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์วิธีการที่มนุษย์ในแต่ละสังคมสร้างวัฒนธรรม กำหนดพฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาวิธีการทำงานเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดได้หรือไม่เพียงใด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบพฤติกรรมและระบบวัฒนธรรมวิเคราะห์พฤติกรรมและกิจกรรมคนในสังคม ว่ามีส่วนทำให้สังคมอยู่รอดได้หรือไม่ผลกระทบต่อทัศนคติและโลกทัศน์ของคนในสังคมเพียงใดพฤติกรรมเพื่อการอยู่รอดของมนุษย์ในสังคมเพียงใด พฤติกรรมเพื่อการอยู่รอดของมนุษย์ในสังคมมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมอย่างไร

นอกจากนี้สจ๊วตเสนอระเบียบวิธีวิจัยนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีและทฤษฎีหน้าที่นิยมและตามแบบสังคมศาสตร์สมัยใหม่

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมได้พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคม ได้ศึกษาวิธีการที่วัฒนธรรมแต่ละชนิดปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น อย่างไรก็ตามข้อด้อยก็คือ ไม่สามารถกำหนดชี้ชัดลงไปว่าลักษณะประเพณีวัฒนธรรมใดมีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของสังคมอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่าทฤษฎีทางวัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบันได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่จะอธิบายและทำนายวิถีชีวิตของมนุษย์ในมิติทางวัฒนธรรมที่กล่าวถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเข้าใจวัฒนธรรมโดยสืบไป

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

ข้อสมมติของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ที่สำคัญ คือสังคมต้องมีความมั่นคง ไม่ต้องมีความสนใจในเรื่องของการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าถ้าส่วนประกอบใดของสังคมเปลี่ยนไป ส่วนประกอบอื่นจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อที่จะให้สังคมส่วนรวมมีความมั่นคงต่อไป ลักษณะธรรมชาติของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ได้มีข้อสมมติที่สำคัญกล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ดังนี้

1. ทุกสังคมประกอบขึ้นด้วยการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) ของหน่วยต่าง ๆ หรือส่วนประกอบหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ทางสังคม
2. ทุกองค์ประกอบของสังคมแต่ละส่วนจะทำหน้าที่หรือทำประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อความสมบูรณ์และความอยู่รอดทางสังคม
3. ทุกสังคมมีแนวโน้มที่จะรักษาสมดุลภาพ
4. ทุกสังคมจะมีความมั่นคงเนื่องจากสมาชิกภายในสังคมมีความสอดคล้องและความเข้าใจซึ่งกันและกันในเรื่องของสถานภาพ ค่านิยม ฯลฯ

บุคคลที่สำคัญในเรื่องของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่คือทาลคอต พาร์สัน (Talcott Parsons) ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้กล่าวว่ารระบบการกระทำ (Action systems) ทุกระบบ

ไม่ว่าจะเป็นระบบวัฒนธรรม (Culture) สังคม (Social) บุคลิกภาพ (Personality) และอินทรีย์ภาพ (Organismic) จะต้องแก้ไขปัญหา 4 ประการ ซึ่งมีความจำเป็นเพื่อให้ระบบอยู่รอด ปัญหา 4 ประการมีดังนี้

1. การปรับตัว (Adaptation)= A

ระบบการกระทำทั้งหมดต้องหาหรือจัดการกับทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับสมาชิกในระบบอย่างมีประโยชน์และเหมาะสม ถ้าหากเป็นระบบสังคม สถาบันเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญที่จะคิดหาเทคนิควิธีการต่าง ๆ และวิธีการจัดการกับทรัพยากร เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

2. การบูรณาการรวมหน่วย (Integration)=I

ระบบการกระทำทั้งหมดต้องผสมผสานความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ภายในระบบอย่างกลมกลืนกันเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น ระบบสังคมจะมีสถาบันกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญต่อการประสานความกลมกลืนกันหรือทำให้หน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ภายในสังคมมีความสามารถที่จะทำงานร่วมกัน และมีความสามัคคีต่อกัน

3. การดำเนินไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Goal attainment)=G

ระบบการกระทำทั้งหมดต้องมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของระบบ ในระบบสังคมสถาบันการเมืองจะมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของส่วนหรือองค์ประกอบของสังคมที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

4. ความเครียด (Latency) =L

ระบบการกระทำทั้งหมดต้องมีการจัดการกับหน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ไปให้เกิดประโยชน์แก่ระบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาของแบบแผนของการรักษาความสมดุล และต้องมีการช่วยลดความตึงเครียดภายในหน่วยหรือส่วนต่าง ๆ ภายในระบบที่เกี่ยวข้องด้วยปัญหาของการจัดการความตึงเครียดในระบบสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาของความเครียดทางสังคม ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพแสดงปัญหาความจำเป็นของระบบและสถาบันต่าง ๆ ที่ต้องแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นภายในระบบสังคม

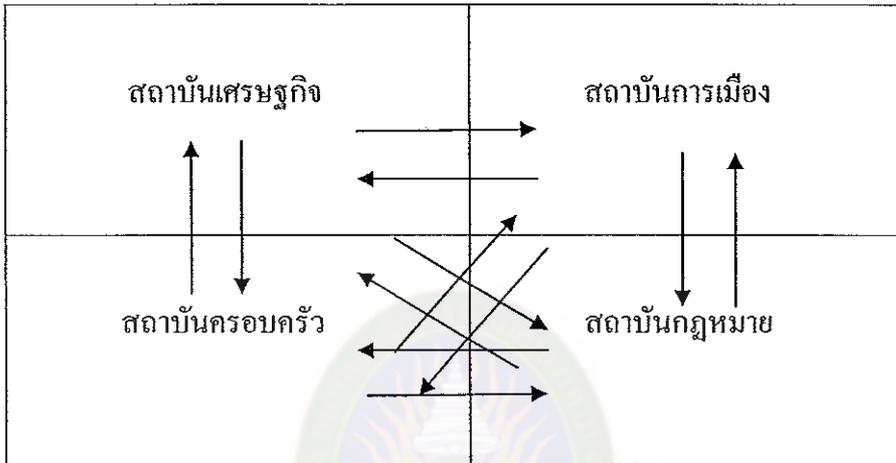
Adaptation	Goal Attainment
Economy	Government
Family	Law

Latency

Integration

แผนภาพที่ 2 แสดงปัญหาความจำเป็นของระบบและสถาบันต่าง ๆ

พาร์สันได้แสดงให้เห็นว่า ระบบสังคมที่เป็น A G I L นั้นมีการแลกเปลี่ยนและมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความหมายว่านอกจากสถาบันต่าง ๆ จะทำหน้าที่ของสถาบันอย่างเต็มที่แล้ว แต่ละสถาบันจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอีกด้วย ทำให้เกิดสภาวะของความสมดุลในระบบสังคม (Equilibrium) ดังภาพประกอบแสดงความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ

จากรูปทำให้เราเห็นว่าสถาบันเศรษฐกิจ การเมือง กฎหมายและครอบครัวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ สถาบันเศรษฐกิจมีบทบาทในด้านการผลิต (1) เพื่อให้รัฐบาลมีรายได้ที่จะนำทรัพยากรต่าง ๆ มาพัฒนาประเทศและในทำนองเดียวกันสถาบันการเมืองมีหน้าที่ที่จะช่วยในด้านการลงทุน (2) ให้กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ ดำเนินการเศรษฐกิจให้มีความก้าวหน้าต่อไป ในส่วนของสถาบันการเมืองกับสถาบันกฎหมายนั้น อาจจะได้เห็นว่าสถาบันการเมืองมีหน้าที่จัดระเบียบหรือประสานงาน (3) มีการจัดการความเรียบร้อยภายในบ้านเมือง ส่วนสถาบันกฎหมายนั้นมีบทบาทในการสนับสนุนด้านการออกกฎหมายนั้น มีบทบาทในการสนับสนุนด้านการออกกฎหมาย (4) เพื่อให้รัฐบาลสามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ได้อย่างเรียบร้อย สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกฎหมายกับสถาบันครอบครัวนั้น อาจจะได้กล่าวว่าสถาบันกฎหมายให้ความเชื่อมั่นและความพอใจ (5) แก่สถาบันครอบครัวภายใต้ระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ของกฎหมายก็คือเป็นการถ่ายทอดค่านิยมแบบแผนพฤติกรรมให้แก่สมาชิกตามบรรทัดฐานทางสังคม (6) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันเศรษฐกิจกับสถาบันครอบครัว ได้แก่ สถาบันเศรษฐกิจมีหน้าที่ให้บริการด้านสินเชื่อและบริการ (7) ให้กับสถาบันครอบครัวในทำนองเดียวกันสถาบันครอบครัวมีหน้าที่จะให้แรงงาน (8) แก่สถาบันเศรษฐกิจ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทั้งสี่ก็คือ สถาบันการเมืองจะให้ความคุ้มครองสวัสดิการต่าง ๆ แก่ครอบครัว (9) ในขณะที่เดียวกันสถาบันครอบครัวจะให้ความจงรักภักดี หรือให้ความไว้วางใจต่อรัฐบาล (10) ในการปกครองประเทศ ส่วนสถาบันเศรษฐกิจนั้นจะมีบทบาทสำคัญในด้านปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด (11) ในขณะเดียวกันสถาบันกฎหมายจะออกกฎหมายที่สนับสนุนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ (12) ปัญหาความจำเป็นของระบบทางสังคมที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะเห็นได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จำเป็นของระบบทางสังคมที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะเห็นได้ว่าเป็นหน้าที่ที่จำเป็นของระบบสังคมนั้นเอง เมื่อกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระบบสังคมนั้น พาร์สัน ได้ชี้ความแตกต่างระหว่างกระบวนการ (Process) และการเปลี่ยนแปลง (Change) เพื่อที่จะได้เข้าใจทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม พาร์สัน (1966 : 21) กล่าวว่ากระบวนการทั้งหมดเกี่ยวข้องกันกับการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง แต่อาจจะแตกต่างกับกระบวนการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบของกระบวนการ เฉพาะซึ่งเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคม แบบของกระบวนการต่าง ๆ ตามความคิดของพาร์สันมีอยู่ 4 แบบ คือ 1. สมดุลยภาพ (Equilibrium) เกี่ยวข้องกับกระบวนการภายในระบบ 2. การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของระบบ 3. ความแตกต่างทางโครงสร้าง (Structural differentiation) 4. วิวัฒนาการ (Evolution) เป็นกระบวนการที่บรรยายการพัฒนาแบบแผนของสังคมที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันรายละเอียดต่าง ๆ จะได้กล่าวดังต่อไปนี้

1. สมดุลยภาพ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งพยายามรักษาขอบเขตของระบบไว้ สมดุลยภาพนี้อาจจะคงที่หรือเคลื่อนไหวก็ได้ กระบวนการมักจะเกิดขึ้นทั้งสองแบบ แต่การเคลื่อนไหวเป็นแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงสมดุลยภาพในระบบสังคมอาจถูกวิเคราะห์ในแง่ของกฎ 4 ข้อ

1.1 พื้นฐานของความเชื่ออธิบายความต่อเนื่องของวัตถุและทิศทางของกระบวนการ นอกเสียจากว่าพลังที่กระตุ้นให้เคลื่อนที่ เหนือกว่ากระบวนการความเชื่อเช่นนั้น

1.2 หลักของความพยายามเน้นให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลง ไม่ว่ากรณีใดเกี่ยวกับทิศทางของกระบวนการหนึ่งจะอยู่ในทางที่สมดุลระหว่างพลังที่เคลื่อนที่ และพลังที่ตรงกันข้าม ซึ่งเป็นลักษณะของการกระทำและการโต้ตอบ

1.3 หลักของความพยายาม เน้นให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงต่างกันในอัตราของกระบวนการเป็นสัดส่วนโดยตรงกับพลังที่พยายามกระตุ้นให้เคลื่อนที่เป็นประการแรก

1.4 หลักการของการบูรณาการรวมหน่วยของระบบ เน้นให้เห็นว่าแบบแผนของส่วนประกอบต่าง ๆ ผสมผสานกันภายในระบบเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสมดุลยภาพ

ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงแบบสมดุลงานนี้ได้แก่ การเจริญเติบโตทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคม ส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในสังคมจะต้องปรับตัวให้เข้ากับ ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ระบบสังคมนอกจากนี้มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างระบบสังคมย่อย ๆ อีกด้วย การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่เห็นได้ คือในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ผู้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจจะเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจจะเกี่ยวกับ ผู้นำที่มีความริเริ่มการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

3. ความแตกต่างทางโครงสร้าง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระบบสังคมย่อยแต่ไม่ได้ทำให้ระบบสังคมใหญ่เปลี่ยนไป กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความแตกต่างทางโครงสร้างแต่ค่านิยมในสังคมไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด เช่น เราจะพบว่าในสังคมเมืองมีความแตกต่างในเรื่องของการเลี้ยงดูบุตรระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นต่ำ แต่ภายใต้ระบบสังคมใหญ่ค่านิยมของความรักความเอาใจใส่ต่อบุตรยังเหมือนเดิม พ่อแม่ต้องทำงานหนักขึ้นไม่ว่าครอบครัวจะอยู่ในชนชั้นไหนก็ตาม

4. วิวัฒนาการ หมายถึง การพัฒนาแบบแผนของสังคมที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันพาร์สัน อธิบายในเรื่องของความแตกต่าง ซึ่งเกิดขึ้นมาจากปัญหาของการบูรณาการรวมหน่วย เริ่มตั้งแต่ระบบสังคมที่ง่าย ไปสู่สังคมที่สลับซับซ้อนขึ้น พาร์สันส์ได้แบ่งระดับของการพัฒนาแบบ วิวัฒนาการ 3 ระดับ คือระดับดั้งเดิม ระดับกลาง และระดับความทันสมัย ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ระดับดั้งเดิมมาสู่ระดับกลางนั้น คือภาษาโดยเฉพาะภาษาเขียน ส่วนปัจจุบันหัว เลี้ยวหัวต่อที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนจากระดับกลางไปสู่ความทันสมัย คือสภาพการณ์เปลี่ยนไปสู่สถาบันที่มีบรรทัดฐานตามแบบระบบของกฎหมาย

คำถามที่เกี่ยวข้องในเรื่องของสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องที่น่าคิดมาก หากพิจารณาจากการอภิปรายการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่พาร์สัน ได้กล่าวถึงนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวคิดของพาร์สันมีอยู่ 2 ประการ คือ ความเครียด (Strain) และผลประโยชน์ที่เบียดเบียน (Vested interest) ความเครียดจะผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การสร้างสมดุลงานให้เหมือนเดิม

พาร์สันอธิบายความเครียดนี้ว่าเป็นสภาพการณ์ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างระบบย่อย ๆ ของระบบสังคม ซึ่งก่อให้เกิดแนวโน้มหรือความกดดันไปสู่การเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์นั้น ความเครียดนี้จะนำไปสู่การจัดการกับระบบย่อย ๆ เพื่อให้เกิดสภาวะ สมดุลภาพขึ้นมาใหม่ เช่น การอบรมเลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่ที่เอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก

ของตน เด็กจะไม่มีอาการเครียด แต่เมื่อเด็กต้องไปโรงเรียนพรากจากพ่อแม่ โรงเรียนการฝึกวินัยที่เข้มงวดในเรื่องความประพฤติกิจกรรมยามว่าง ในระยะนี้เด็กจะมีความเครียดเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเด็กจะกลับเข้าสู่ภาวะจำใจและอารมณ์ปกติกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ทำให้เด็กเข้าสู่สภาวะสมดุลสภาพใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ส่วนผลประโยชน์ที่เป็นอยู่นั้นมักจะมิอยู่ในรูปของการทำให้เป็นสภาวะการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสถาบันต่าง ๆ พาร์สันมีความเห็นว่าระบบสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน่วยสังคมที่มีความสำคัญในการสนองความต้องการให้กับสมาชิกสังคมในเรื่องต่าง ๆ ได้ดีตลอดมา เมื่อมีการทำให้เป็นสถาบันขึ้นมาแล้วมักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ยกเว้นสถาบันที่ส่งเสริมการค้ำคว้าหรือส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง ยกเว้นสถาบันที่ส่งเสริมการค้ำคว้า หรือส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของผลประโยชน์ที่เป็นอยู่นี้ไม่เพียงแต่ในเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือวัตถุเท่านั้น แต่เป็นเรื่องอื่น ๆ ก็ได้ เช่น ผลประโยชน์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรัก ความเคารพ ความนับถือ ความยกย่อง ฯลฯ ผลประโยชน์ต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังของปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเสมอ

พาร์สันสรุปได้ว่าทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นได้ไม่ได้ถือเอาองค์ประกอบเดิมแต่เพียงอย่างเดียวแต่จะเป็นองค์ประกอบอะไรก็ได้ เขากล่าวว่าความเครียดเป็นตัวอย่างสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการปรับสภาพของระบบย่อยอื่น ๆ ในสังคม การอธิบายในรูปแบบ AGIL ก็อาจจะกล่าวได้ว่าถ้าเกิดความเครียดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่ง ส่วนต่าง ๆ จะปรับตัวเพื่อทำให้เกิดสภาวะสมดุลสภาพใหม่ขึ้นมาอีกครั้ง พาร์สันไม่ได้ ถือว่าความเครียดเป็นตัวผลักดันที่สำคัญ แต่เพียงอย่างเดียวแต่การพัฒนาทางวัฒนธรรม เช่น พัฒนาการวิทยาศาสตร์ ความคิดทางศาสนา โครงสร้างทางประชากรสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อาจเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกระบบสังคม (Exogenous sources) ส่วนความเครียดนั้นก็ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายในระบบ (Endogenous sources) โครงสร้างของสังคมทั้งสองแหล่งต่างมีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้พอ ๆ กัน

พาร์สัน ได้เตือนว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแบบของสมดุลสภาพนี้อาจจะผันแปรไปได้หากว่าความเครียดมีอยู่สูงเกินไป คือ ถ้าความเครียดเกินขนาดเป็นผลของการกระทำของกลุ่มที่รักษาผลประโยชน์ที่เป็นอยู่ในระบบเดิม สังคมโดยรวมอาจจะถูกดึงกลับไปสู่สภาวะของความเคร่งครัดในระเบียบประเพณีเหมือนเดิมหรือคล้ายของเดิม แต่ถ้าความเครียดนั้น มาจากกลุ่มคนที่มีหัวก้าวหน้าและมีพลังมากพอสมควรแล้ว การเปลี่ยนสภาวะสมดุลสภาพในสภาวะสังคมที่ปกติซึ่งสังคมจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่มั่นคงอีกครั้งหนึ่ง

วิลเบอร์ค อีมัวร์ (Wilbert E. Moore) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ในลักษณะที่ว่า ความยืดหยุ่นของทฤษฎีนี้สามารถให้คำอธิบาย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้ดี กล่าวคือสังคมสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทาง
 ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้สาเหตุหรือพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการจัด
 ระเบียบทางสังคม จึงมีลักษณะควบคู่กันไปและเป็นลักษณะธรรมดาทั่วไป บางครั้งเป็น
 การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นไม่รุนแรง แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลายาว ก็มีผลกระทบ
 อย่างมาก เช่น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเพิ่มประชากร ซึ่งในระยะแรกของประชากรที่เพิ่มขึ้น
 ไม่กระทบกระเทือนมากเท่าใดแต่เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นทรัพยากรมีจำกัด ทำให้เกิดการ
 เปลี่ยนแปลงในแบบแผนในการดำรงชีพและความสัมพันธ์ทางสังคม

ในเรื่องของความเครียดมีวิธีชี้ให้เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา และสามารถเป็นสาเหตุของ
 การเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ

1. ไม่มีสังคมใดเลยที่จะอยู่ในสภาพสมดุล ส่วนหรือหน่วยต่าง ๆ ของสังคมไม่ได้
 บูรณาการรวมหน่วยอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกที่ปฏิบัติตามบทบาทและสถานภาพนั้น
 มีบุคลิกภาพแตกต่างกัน ความสามารถของสมาชิกแต่ละคนก็แตกต่างกันการอบรมเลี้ยงดูก็แตกต่าง
 กัน ความตึงเครียดจึงอาจเกิดขึ้นได้เพราะฉะนั้นสังคมจะอยู่ในสภาพที่สมดุลอย่างสมบูรณ์ จึง
 เป็นไปไม่ได้

2. ความเครียดเป็นเรื่องธรรมดา เนื่องจากสมาชิกในสังคมไม่สามารถที่จะควบคุม
 ธรรมชาติได้อย่างเด็ดขาด นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจาก
 นี้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการกระทำของสมาชิกในสังคม เพราะ
 ฉะนั้นการปรับตัวระหว่างสมาชิกในสังคมกับธรรมชาติจึงมีอยู่และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่
 การควบคุมธรรมชาติไม่มีทางควบคุมได้อย่างเด็ดขาด เช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้าน
 ประชากร ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การผันแปรของดินฟ้าอากาศจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด
 ความตึงเครียดได้ในสังคม

3. ความเครียดอาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างอุดมคติทางสังคมกับ
 แนวทางความเป็นจริงในสังคม เนื่องจากอุดมคติเป็นค่านิยมอย่างหนึ่ง เช่นความต้องการเสรีภาพ
 ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ฯลฯ แต่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์
 ตามความเป็นจริง ความเครียดย่อมจะเกิดขึ้นได้เสมอและเป็นเรื่องธรรมดาในสังคม

แนวความคิดของมัวร์อาจจะสรุปได้ว่า สมาชิกในสังคมเป็นผู้ที่แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่
 เกิดขึ้นภายในสังคม และสังคมที่เป็นระบบ แก่ความเครียดเมื่อเกิดมีปัญหาดัง ๆ ขึ้น เขาไม่เห็นด้วย
 กับแนวคิดของสังคมที่มีสภาพสถิต (Static model) และมีการบูรณาการรวมหน่วยอย่างเดี่ยว เพราะ
 เมื่อใครก็ตามมีความคิดเห็น เช่นนั้นก็จะให้ความสำคัญในเรื่องการเปลี่ยนแปลงน้อยการ
 เปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องที่ไม่ปรารถนา เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเป็นผลเสียต่อส่วนรวมต่อความมั่นคง
 ของสังคม ดังนั้นแนวความคิดของมัวร์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นการอธิบายสังคมที่ไม่ได้มี

สภาพสมคูลอย่างสมบูรณ์ ความเครียดเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในสังคม การเปลี่ยนแปลงกับการจัดระเบียบทางสังคมจึงมีลักษณะควบคู่ไปด้วยกันในสังคม เศรษฐกิจได้แก่พลังการผลิต ทรัพยากร เทคโนโลยีฯลฯ ซึ่งมาร์คซ์มีความเชื่อว่า โครงสร้างส่วนล่างนี้จะเป็นตัวกำหนด โครงสร้างส่วนบน และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม

กล่าวโดยสรุปสังคมทุกสังคมจะต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมควบคู่กันไปด้วยไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและระบบต่าง ๆ ภายในสังคมเมื่อเกิดปัญหาและแก้ไขความเครียดในสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อรสุดา เจริญรัต (2543 : 76) ได้ศึกษาเรื่องการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย จากการศึกษาข้อมูลที่ได้ของหมู่บ้านพอเพียงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย (หมู่บ้านพอเพียงหรือตำบลพอเพียงเป็นชื่อหมู่บ้านและตำบลที่สมมติขึ้นที่ตั้งอยู่ในอำเภอคำชะอี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสนามการศึกษา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงตามนิยาม) ในยุคก่อนปี พ.ศ. 2518 เมื่อยังไม่มิดถนนตัดผ่านเข้าไปในหมู่บ้าน จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ จากอิทธิพลภายนอกที่หลังไหลเข้ามานั้นกล่าวได้ว่า โครงสร้างสังคมของหมู่บ้านนี้มีลักษณะสังคมประเพณีอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะ วิถี การผลิต พบว่าเป็นไปเพื่อการเก็บของป่าล่าสัตว์ จับปลา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการปัจจัย 4 ให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขพอสมควรตามอัตภาพ

กั้งสอาด อยู่เย็น (2544 : 221) ทำการศึกษาพลวัตชุมชนบ้านเป็ดในภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า พัฒนาการด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเป็ดใน เริ่มจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน จากนั้นจึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต เป็นรูปแบบการผลิตเพื่อขาย ซึ่งเริ่มจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว

สกล พรหมสิน (2546 : 98) ได้ทำการศึกษาดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอท่าแพะ จังหวัดชุมพร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าประชาชนตำบลหงส์เจริญ มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 4 ด้านอยู่โดยด้านครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ปัจจัยสี่พอเพียง และด้านการศึกษาถ้วนทั่ว ส่วนรายได้พอเพียงอยู่ในระดับต่ำสุด และระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมา คือ มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.7 และการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ .50

เกษม จันทรแก้ว (2541 : 11-18) ได้กล่าวถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวิธีการใช้แบบยั่งยืนนั้น หมายถึงการใช้ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ผลิตผลมาก มีของเสียและมลภาวะเกิดขึ้นน้อย ก่อให้เกิดการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนมีศักยภาพในการให้ผลิตผลแบบยั่งยืน อย่างต่อเนื่องตลอดไปจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีที่นำไปใช้นั้น ต้องเกิดของเสียและมลภาวะน้อยที่สุด หรือไม่เกิดเลยตามหลักเมื่อเกิดของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ต้องเสาะหาเทคโนโลยีการบำบัด การกำจัดหรือเทคโนโลยีการฟื้นคืนสภาพ ตลอดจนต้องคำนึงถึงเทคโนโลยีนำของมาใช้ประโยชน์ หรือ รีไซเคิล (Recycle) มีผลทำให้ของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง หรือแปรสภาพเป็นทรัพยากรที่มีกำลังผลิตได้

ทรงชัย ดิยานนท์ (2541 : 72-85) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ร้อยละ 92.0 ของเกษตรกรที่กู้ยืมเงินในวงเงินไม่เกิน 40,000 บาทของธนาคารกสิกรไทย สาขาหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เห็นว่าชุมชนที่ทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดความพึงพอใจในชีวิตได้ ถึงร้อยละ 98.6 พบว่าความรู้ความสามัคคีของประชาชนในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และในด้านสุขภาพอนามัย พบว่า ร้อยละ 90.4 การบริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมีต่างๆ มีผลให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี

สมหมาย สาดทรัพย์ (2542 : 39) ได้ศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณี ชุมชนศรีระอ โศก อำเภอกันทรลักษ์จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนศรีระอ โศกมีระดับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยมีความเข้มแข็งทางด้านปัจจัยเศรษฐกิจชุมชนในระดับสูง ปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้มีความเข้มแข็งในระดับสูง และปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรมมีความเข้มแข็งในระดับสูงเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่าความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 3 ปัจจัยที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 ปัจจัย เมื่อทดสอบโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ ผลการทดสอบพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้ในระดับสูง ปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้สัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรมในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนสัมพันธ์กับปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรมในระดับปานกลางและปัจจัยความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการศึกษาเรียนรู้ และด้านศาสนาวัฒนธรรมสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนศรีระอ โศกทุกปัจจัยในระดับสูง

สยาม บุญสม (2542 : 10) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการร่วมคิดหาแนวทางดำเนินงาน ด้านการร่วมตัดสินใจ ด้านการเข้าร่วมดำเนินงาน และด้านการได้รับประโยชน์

จากการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ รายได้ สถานภาพทางสังคม และความเชื่อถือศรัทธาในนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสถานภาพสมรส อาชีพ และ ประสบการณ์ในการดำเนินงาน โครงการของรัฐ

อนุพงษ์ วาวงศ์มูล (2542 : 69-102) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนบพ ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท พบว่า โครงการส่งเสริมการใช้น้ำตามทฤษฎีใหม่สามารถสนองแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ได้ ทั้งในขั้นมือผู้มีกิน เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ทำให้คุณภาพชีวิต ชาวนบพเกิดการเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้น โดยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ครวเรือนของสมาชิกในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดแพร่ มีรายได้อันเป็นผลมาจากการดำเนินกิจกรรมเกษตรแบบผสมผสานสูงกว่า 99,732 บาทต่อปี ซึ่งเป็น รายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรในชนบท ด้านลดรายจ่ายในครัวเรือน พบว่าสมาชิกได้ บริโภคผลผลิตที่เกิดขึ้นคิดเป็นมูลค่าปีละ 26,958 บาท และ 36,107 บาท ตามลำดับ และด้านสังคม พบว่า ได้สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ องค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 3 จังหวัด คือ เชียงราย แพร่ และศรีสะเกษ

เปียรธิดา เหมพิพัฒน์ (2546 : 23) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาของสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 6 ด้านพบว่าในระดับความเห็นค่อนข้างสูง คือ ด้านการนำไปประยุกต์ในระดับความคิดเห็นปานกลาง คือด้านการนำมาใช้ประโยชน์ด้านอธิบายปรากฏการณ์ ด้านการขยายขององค์ความรู้ ด้านความ เข้าใจในเนื้อหาสาระ และด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คณะที่ศึกษาและสาขาที่จบปริญญาตรี ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลกับความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนาบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์ ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา ผลการศึกษา อาชีพ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พลฤทธิ์ สุวรรณเมธา (2546 : 12) ได้ศึกษาพุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างพื้นฐาน การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกร โครงการ “เกษตรทฤษฎี ใหม่” จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยเกษตรกรให้ความสำคัญต่อการรู้จักใช้สติปัญญาปรับปรุงความรู้ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ตามแนวทาง “เกษตรทฤษฎีใหม่” นอกจากนี้ยังพบว่า การมีพุทธจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ และการมีพุทธจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ถือเป็นหลักธรรมสำคัญ ที่เกษตรกรเชื่อว่า จะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้

ทศมนพร พุทธจันทรา (2547 : 51) ได้ศึกษาความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา จังหวัดราชบุรี พบว่า ข้าราชการจังหวัดราชบุรี มีความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ทราบเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียง รับรู้ถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงแต่ที่น่าสนใจ คือ ด้านเนื้อหาสาระของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เป็นส่วนใหญ่เกือบทุกข้อ ซึ่งมีหลายประเด็นควรอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการนำมาใช้ประโยชน์

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2547 : 45) ได้ศึกษาความคิดเห็นในการดำเนินชีวิต ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกเสถียรธรรมสถาน ส่วนใหญ่เห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ร้อยละ 74.8) รองลงมาคือ เห็นด้วยในระดับมาก (ร้อยละ 16.8) และเห็นด้วยในระดับค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 8.4) ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายละเอียดของข้อมูลเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งนำมาเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านการรับรู้ ด้านการนำมาใช้ประโยชน์ และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78, 3.06 และ 3.17 ตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกับความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ รายได้ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลกับความคิดเห็นของสมาชิกเสถียรธรรมสถานในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคือ เพศ อายุ สถานภาพ สมรส การศึกษา อาชีพ และการได้รับข่าวสารข้อมูล

สรุปได้ว่าแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น หมายถึงการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายที่มีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ดังนั้นบุคคลใดที่นำหลักปรัชญานี้ไปปฏิบัติมักจะเป็นผู้ประกอบการอาชีพโดยสุจริต และมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

จิม สโท (Jim Sato. 2006 : 24-29) เสนอบท ความเรื่องคนรุ่นใหม่กับการจัดการทรัพยากรอย่างมืออาชีพซึ่งบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเกิดจากการใช้ทรัพยากรมากเกินไปไม่ถูกวิธีไม่สมดุล และการพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้ความสามารถใน

การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพที่หนึ่งคนเหล่านั้นต้องมีความเข้าใจ วิถีเศรษฐกิจของประชาชนและสิ่งแวดล้อมมีพื้นฐาน คือทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ประการที่สองคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องหาทางแก้ไขว่า ทำอย่างไรจึงจะใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เหมาะสม ก่อนการเริ่มต้นจัดการสิ่งแวดล้อม และประการสุดท้าย คือ ต้องมีความเข้าใจว่าทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญของสังคม

จอห์น เอ โด (John Eade. 1997 : 27) วิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไทในบริบทของการท่องเที่ยวที่เรานั้น เราอาจทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ผ่านความคิดของ ได้ว่า เมื่อวัฒนธรรมถูกมองใหม่ว่า ไม่จำเป็นต้องหมายถึงวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นเสมอไป ความสำคัญของวัฒนธรรมทั้งในแวดวงวิชาการและปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวันของผู้คนจึงเพิ่มมากขึ้นอย่างผิดหูผิดตา การปะทะกันของความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมแบบเดิมกับ โลกาภิวัตน์หรือปฏิบัติการ โลกาภิวัตน์ (Globalizing practices) ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนการดำรงอยู่ทางสังคมและทางวัตถุให้กับ โลกสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่าง สิ่งต่าง ๆ แบบใหม่และทำให้โลกในฐานะองค์รวมถูกสร้างขึ้นมาในลักษณะของเวที (Arena) ที่เหมาะต่อการปฏิบัติการด้านตลาดด้านภูมิปัญญา ด้านสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติการด้านอื่นๆในกรณีของชาวบ้านภูกับการ “ขาย” ความเป็นวิถีชีวิต

ฮอลล์ สเตอร์ท (Hall, Stuart. 1997 : 114-5) ในกรณีของชาวบ้านภูกับการ “ขาย” ความเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไทให้แก่นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสซึ่งเกิดภายใต้สถานการณ์การปะทะระหว่างความเป็นชาติพันธุ์กับการพัฒนาของสังคมเมืองในยุค โลกาภิวัตน์ที่ทำให้ “บ้านภู” กลายเป็น “ฐานผลิต” สร้างชุมชนหรือพื้นที่ทางการค้าทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติ และระดับ โลกด้วย ดังจะเห็นว่ามีย่านนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งชาวตะวันตก ญี่ปุ่นที่ได้แวะเวียนเดินทางมาพักอาศัยลิ้มลองสัมผัสกับวิถีชีวิตผู้ไทในบ้านภูด้วยเช่นกันแม้ว่าการซื้อขายและบริโภคการท่องเที่ยวของไฮมสเคย์จะเป็นเพียงการสร้างภาพตัวแทนแสดงผ่านสัญลักษณ์เท่านั้น กระบวนการสร้างภาพตัวแทนในฐานะตัวแทนของวัฒนธรรมและปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์นั้นมีอำนาจในการครอบงำ ทางอุดมการณ์ในการสร้างระบบความคิด อุดมการณ์ และวัฒนธรรมให้กลายเป็นระบบหลักของสังคมได้ เช่นนี้ภาพชีวิตของชาวบ้านภู หมู่บ้านผู้ไทจึงเปิดประตูสู่สายตาของกลุ่มคนภายนอกได้คมชัดมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต เพราะยุคสมัยนี้ “วัฒนธรรมขายได้” ตาม “Concept” ที่ว่าแปลง “คุณค่า” สู่ “มูลค่า” นั่นเอง

สรุปจากงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพบว่า มีการใช้ทรัพยากรอย่างมากทำให้เกิดมลพิษ จึงควรมีการพัฒนาการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลเพื่อให้คงอยู่กับคนตราบนานเท่านาน